کتاب پېژندنه

د کتاب نوم: پیسې او کریډټ
څانګه: بانکداري
تدوین کوونکی: غلام حضرت میمنه ای
ژباړن: نور الله حقمل

د څار کمېټه:

- محمد آصف ننګ د تخنیکي او مسلکي زده کړو معین
- دیپلوم انجنیر عبدالله کوزاني د تعلیمي نصاب رییس
- محمد اشرف وحدت په تعلیمي نصاب کې د معینیت د مقام سلاکار

د تصحیح کمېټه:

- فرشته
- محمد احسان احسان

د ګرافیک او ډیزاین څانګې مسئول : محمد جان علیرضایي

ګرافیک او ډیزاین: علی مومنی
چاپ کال: ۱۳۹۲ لمریز کال
تیراژ: ۳۰۰۰ ټوکه
چاپ ځل: لومړی
وېب پاڼه: www.dn[illegible]vet.gov.af
برېښنالیک: info@dn[illegible]vet.gov.af
ISBN کوډ: ISBN 97899363007[illegible]29

Ketabton.com

د چاپ حق د تخنیکي او مسلکي زده کړو له معینیت سره خوندي دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی — دا عزت د هر افغان دی
کور د سولې کور د تورې — هر بچی يې قهرمان دی
دا وطن د ټولو کور دی — د بلوڅو د ازبکو
د پښتون او هزاره وو — د ترکمنو د تاجکو
ور سره عرب، ګوجر دي — پاميريان، نورستانيان
براهوي دي، قزلباش دي — هم ايماق، هم پشه يان
دا هيواد به تل ځليږي — لکه لمر پر شنه آسمان
په سينه کې د آسيا به — لکه زړه وي جاويدان
نوم د حق مو دی رهبر — وايو الله اکبر وايو الله اکبر

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهنې وزارت پیغام

ګرانو زده کوونکو، محصلانو او درنو ښوونکو!

د یوې ټولنې وده او پرمختګ کاملاً د همغې ټولنې د پیاوړو کاري کادرونو، بشري قوې او ماهرو فکرونو په کار او زیار پورې تړلي دي. همدا بشري قوه او کاري متې دي چې د هیواد انکشافي اهدافو ته د رسېدو لارې چارې طی کوي او د یوه نېکمرغه، مرفه او ودان افغانستان راتلونکی تضمینوي.

انسان په خپل وار سره د الله تعالی له جانبه او هم د خپل انساني فطرت له اړخه مؤظف او مکلف دی چې د ځمکې په عمران او د یوه سوکاله ژوند د اسبابو او ایجاباتو د تکمیل لپاره خپل اغیزمن نقش، همدارنګه ملي او اسلامي رسالت ادا کړي.

له همدې ځایه ده چې د یوه ژوندي او فعال انسان نقش، د خپل ژوند د چاپېریال او خپلې اړوندې ټولنې په اړه، تل مطلوب او په هېڅ حالت کې نه نفي کېږي او نه هم منقطع کېږي.

په ټول کې د پوهنې نظام او په خاصه توګه د تخنیکي او مسلکي زده کړو معینت مسوولیت او مکلفیت لري چې د اسلامي ارزښتونو، احکامو او همداراز معقولو او مشروعو قوانینو ته په ژمنتیا سره، د افغانستان په انکشاف کې فعاله، چابکه او موثره ونډه واخلي، ځکه دغه ستر او سپېڅلي هدف ته د رسېدو په خاطر د انساني ظرفیت وده، د حرفوي، مسلکي او تخنیکي کادرونو روزنه او پراختیا یو اړین مقصد دی. همدا په تخنیکي او مسلکي زده کړو مزین تنکي ځوانان کولی شي چې په خپلې حرفې او هنر سره په سیستماتیک ډول د هیواد انکشاف محقق او میسر کړي.

جوته ده چې په افغانستان کې د ژوند تګ لاره، دولتداري او ټولنیز نظام د اسلام له سپېڅلو احکامو څخه الهام اخیستی؛ نو لازمه ده چې زموږ د ټولنې لپاره هر ډول پرمختګ او ترقي باید په علمي معیارونو داسې اساس او بنا شي؛ چې زموږ د کارګر نسل مادي او معنوي ودې ته پکې لومړیتوب ورکړ شي. د حرفوي ظرفیت جوړونې تر څنګ د ځوانانو سالم تربیت او په سوچه اسلامي روحیې د هغوی پالنه نه یواځې پخپل ذات کې یوه اساسي وجیبه ده، بلکې دا پالنه کولی شي چې زموږ وطن پخپلو پښو ودروي، له ضعف څخه یې وژغوري او د نورو له سیاسي او اقتصادي احتیاج څخه یې آزاد کړي.

زموږ ګران زده کوونکي، محصلان، درانه استادان او مربیون باید په بشپړه توګه پوه شي، چې د ودان او نېکمرغه افغانستان ارمان، یواځې او یواځې د دوی په پیاوړو متو، ویښ احساس او نه ستړي کېدونکي جد او جهد کې نغښتی او د همدغو مسلکي او تخنیکي زده کړو له امله کېدای شي په ډېرو برخو کې د افغانستان انکشافي اهداف تر لاسه شي.

د دې نصاب له ټولو لیکوالانو، مولفینو، ژباړونکو، سمونکو او تدقیق کوونکو څخه د امتنان تر څنګ، په دې بهیر کې د ټولو کورنیو او بهرنیو همکارانو له مؤثرې ونډې او مرستو څخه د زړه له کومې مننه کوم. له درنو او پیاوړو استادانو څخه رجامندانه هیله کوم چې د دې نصاب په ګټور تدریس او فعاله تدریب سره دې د زړه په ټول خلوص، صمیمي هڅو او وجداني پیکار خپل ملي او اسلامي نقش ادا کړي.

د نېکمرغه، مرفه، پرمختللي او ویاړمن افغانستان په هیله

فاروق وردګ

د افغانستان د اسلامي جمهوریت د پوهنې وزیر

(c) ketabton.com: The Digital Library

لړلیک

څپرکي	سرلیکونه	پاڼې
لومړی	د پیسو پیدایښت او د علماؤ له نظره د هغو تعریف	۱
دویم	د پیسو سستمونه او د پیسو د (خپرولو) اصل	۱۱
درېیم	د پیسو ویش او د هغو ارزښت	۲۳
څلورم	انفلاسیون او مالي بازارونه	۳۷
پنځم	کریدت او په اقتصاد کې د هغه رول	۵۷
سرچینې او اخیستنې		۶۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

سریزه

داچې دانسان دپیدایښت په اړه دځمکې په مخ سوچ وکړو زمونږ ذهن دوه اقتصادی مفهومونه چې د بشر له اړتیا اومادی اومعنوی غوښتنو څخه عبارت دي اوړي اوپه همدی حال کې دوهمه معقوله هغه توکې دی چې لومړنې اقتصادی مفهوم ته پری ځواب ویلی شو. داقتصاد دا دوه مفهومه چې عبارت د اړتیاو اوهغه توکې چې دا اړتیاوی په پوره کیږی دبشر له پیدایښت سره سم منځ ته راغلی دي داچې انسان داقتصادی، اجتماعی، سیاسی اودژوند په بیلابیلو اړخونو کې ځانګړي لاس ته راوړنې لري. ددغو بریا و عمده علت داقتصادپه همدی دو مفهومونو کې نغښتي دی، ځکه انسان فعالیت ته اړ باسی اوفعالیت په خپله دتاریخ په اوږدو کې د انسان پیاوړتیا اوبشپړتیا لامل شوی دی.

اوهمدا انسانې غوښتنې دبنې اوجوړښت له نظره بیلابیلې بڼې لری، اوبی سرحده اولایتناهې وي. اوله بلې خواه هغه توکې چې دغه غوښتنې په پوره کیږی دتاریخ په اوږدو کې بېلابېلې بڼې ځان ته غوره کړي دی په همدی حال کې اقتصادی معقولې انسان اړباسی چې تولید وکړی اومرام له تولید نه دتوکو اوامتعه د بڼې بدلون دي اوهمدا دبڼې بدلیدل په پیسو کې لیدلې کیږی، یاني پیسې دتاریخ په بېلابېلو پړاونو کې په ځانګړي بڼه منځته راغلې دي. اوکه دبشر له لومړیې پیدایښت څخه مطالعه وکړو نو له فلزاتو څخه تر بانکنوټ پوري له ځان سره لري اوکه چیرې مونږ دبانکنوټونو پیدایښت دتاریخ په اوږدو کې وڅیړو بېلابېلې بڼې لري چې دپیسو ځانګړنې اوصفات لري چې عبارت دي له چک، ارزښت لرونکی سند اوروغتیا سند دي چې دغه دنقد پیسو ځانګړنې نه لري. خود پور اود کریډیټ په بڼه وي.

مونږ دلته داهم مطالعه کوو چې دپیسو په نه شتون کې، ولې شته ارزښت یې دبشر په وړاندې، اودغه اجتماعې موجود څنګه خپلې اړتیاوو ته ځواب ویلې دي. اوپه دي عنوان چې دتوکو ورکړه اویا درامنځته شوی ارزښت دانسان په وړاندی اویا دجنس په مقابل کې اوبل عنوان کریډیټ ټاکلې شو. اوپه دی توانیږو چې دپیسو اوکریډیټ تر عنوان لاندې مطالعه کړو.

نووویل شو چې دسلو، زرو اومیلیون انسانې غوښتنو په وړاندې یوازې یوڅیز شتون لري. هغه پیسې دي اواړینه ده چې دپیدایښت،جوړښت ، ماهیت اومفهوم په اړه کافې معلومات ولرو.

په درناوی

غلام حضرت میمنه ایې

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی څپرکی

د پیسو پیدایښت او د علماؤله نظره د هغوی تعریف

ټولیزه موخه:
د پیسو تعریف او ماهیت

د زده کړې موخې: د دې څپرکي تر لوستلو وروسته به زده کوونکي وکولی شي:
- د پیسو رشد او تکامل توضیح کړي
- د بشر د اړتیاؤ په هکله د هغوی اهمیت درک کړي.
- د پیسو د تاریخچې په هکله معلومات تر لاسه کړي
- د پیسو خاصیتونه او مشخصات توضیح کړای شي.

مخکي تر دې چې د پیسو د پیدایښت په هکله اجتماعې ، اقتصادي او سیاسي پدیدې و څیړل شي، غوره ده چې په لومړی سر کي د پیســو د ماهیت او اهمیت په هکله معلومات تر لاســه کړو چې د هغوی داخلي او بهرني جوړښــت نمایندګي یا اســتازیتوب کوي، نو په دې اساس ویلای شو چې د پیســو پیدایښــت د بشر له پیدایښــت سره یو ځای منځته راغلی دی او د بشر د ژوند په اوږدو کي د هغه د لاســته راوړنو او ایجادونو له کبله کولای شــو ددغې اقتصادي پدېدې تاریخ تثبیت او معلوم کړو.

که څه هم په دغه خاورینه کره کي د بشر د هســتوګنې تاریخ ملیاردونه کلونه له ځانه سره ولري خو د تر لاسه شویو لاسوندونو او مدارکو په بنا ویلای شو چې چې لرغون پیژاندو د حضرت عیســی له میلاد نه نژدې ۲۷۰۰۰ کاله مخکي د بابل په ښــار کي د دجلې او فرات د سیندونو تر منځ چې د اوســني بغداد له ښــار څخه یو سلو شل کیلومتره لري شــتون لری، د پیسو د ودې او تروج اثار موندلي دي . البته دغه اثار د هغه ځای په غرونو کي له هغو مغازو ، انساني کوپړیو او داسیی نورو هغو تصاویرو څخه عبارت دې چې په دغه سیمه کي د انسانانو هستوګنه ثبتوي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې ځای کي ممکن پوښتنه مطرح شي چې دغو انسانانو خپلې اړتیاوي دکوم څه په واسطه رفع کولې، نو ویل کیږی چې په دې وخت کي اقتصاد پیژندنې ابتدایې بڼه درلوده، له همدې کبله د هغوی د اړتیاؤ رفع کول د ورو او بطي بهیر شودنه کوي. نو غوره ده چې له پیل یا ابتدایې پړاو نه د بشر د اړتیاؤ وضع تر مطالعې لاندي ونیسو.

پـه لومړی سر کي په انفرادی توګه او له هغه وروسـته په ګروپي یـا ډله یز ډول په دواړو پړاونو کي د بشر د اړتیاؤ رفع کیدل د بشر د خوړو له موضوع څخه عبارت دي. په دې معنا چې په لومړۍ پړاو کي انسـانانو له خپل چاپیریال او شـاوخوا څخه غذا تر لاسه کوله ، خو کله چې د دوی په شا وخوا کي د غذایې موادو لاسته راوړل ستونزمن شول، نو مجبور شول چې له یوه ځای څخه بل ځای ته مهاجرت وکړي .

د ویري او خوف په څیر یو لړ احساسـاتو هم هغوی دې ته اړیسـتل تر څو کالوني یا ډله یـز حرکت وکړي او ژوند غوره کړي همدغه لامل دی چې د کیفیت او کمیت له مخي له بېلابېلو خوراکونو سره مخ کیدل. له دې څخه وروسته هغوی د هغو وسایلو په هکله فکر کول شروع کړل چې له دوی سره یې د خوړو په تر لاســه کولو کي مرســته کولای شوای، همدا شان په دې مرحله کي د انســانانو په منځ کي د زورور او کمزوري انســان فکر او پرتله منځته راغله او په ورته حال کی د ترس یا ویرې ایجاد دی چې انســانان یې اړیســتل تر څو نه یوازي د خپلو غذایې اړتیاؤ په هکله فکر وکړي بلکي د خپل ځان د ژغورني او سرپنا په هکله هم فکر وکړي تر څو د داړونکو حیواناتو له شر څخه په امن کي پاتي شي، نو په دې توګه انســانان فکر کولو ته اړ شــول تر څو د خپلــو بېلابېلــو اړتیاؤ په هکله فکر وکړي ، همدغه لاملونه دي چې د بشر د ودې او اړتیاؤ ســبب ګرځیدلي دي او د لومړی ځل لپاره یې د خپلو اړتیاؤ رشــد او تکامل او د هغوی د لاســته راوړنې فکر ځانته جلب کړ او د خپلو اړتیاؤ د لري کولو د وسایلو په فکر کي شول.

دا چې په هغه زمانه کي نه خو پیسو شتون درلود او نه د پیسو په اړه د کومو معلوماتو څرک لګیده، خو په دې وخت کي د لومړی ځل لپاره د پرتلې یا مقایسي کلمه منځته راغله چې د همدې کلمي له مخې یې وکړای شــول د خپلو لاســته راوړنو د ارزښت په هکله فکر وکړي. همدا شان په ورته وخت کي انسانې اړتیاؤ هغوی دې ته اړ کړل تر څو د تبادلې له روش څخه استفاده وکړي.

د همدغــو اړتیاؤ د رفع کولو له کبله انســانان دوهم پــړاو ته ننوتل چې د جنس په جنس تبادله یا Barter ســـتم په کي رامنځته شــو چې دغه ډول اقتصاد د د مولده ځواکونو له مخې د طبعې اقتصاد په نامه یادیږي. د جنس په جنس تبادله رواج شــوه او دانســان د اړتیاؤ د زیاتوالي له مخي د جنس د تبادلې سستم له یو اړخیز ډول څخه دوه اړخیز ډول ته بدلون وموند یانی یوه جنس د څو جنسونو په مقابل کي ځای ونیو او د څو جنسونو په مقابل کي یې د تبادلې وړتیا تر لاسه کړه چې د تبادلې دغه ډول د تبادلې د څو اړخیز سیستم په نامه یادیږي.

د تبادلې دغه ســـتم هم ملیاردونه کاله زمانې واټن له ځانه سره لري او وروســـته یې دهغو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ســتونزو له مخي چې په دې ســستم کي منځته را تلې، وکړای شول چې خپل ځای جنس په جنس سیســتم ته پریږدې چې په لومړی سر کي د دغو ســتونزو ذکر کول غوره بولو چې په لاندي ډول دي:

۱. کوم شیان چې تبادله کیدل، د ویش وړتیا یې نه درلوده

۲. د اړتیا وړ توکیو لیږد او انتقال ستونزمن ؤ

۳. د ترانسپورت او حمل او نقل د وسایلو نشتوالی

۴. جوي یا اقلیمی حالات

۵. د ځینی شیانو په هکله د میل یا رجحان نشتوالی

همدغه ذکر شوي پنځه عناصر وو چې انسانان یې دې ته وادار کړل تر څو د ارزښت په هکله فکر وکړي او د غذا د لاس ته راوړلو په موخه له یوه ځای څخه بل ځای ته وکوچیږي او د همدغو مهارجرتونو له کبله انسانان له نجیبه فلزاتو سره اشنا شول، یاني (یعنی) د نجیبه فلزاتو له شتون نه وړاندي انسانانو د تبادلې په سیستم کي له هغه ارزښت نه استفاده کوله چې کمیاب او نادر وو او په سختۍ سره تر لاسه کیدل لکه د فیل غاښونه ، د زمري پینجې او داسي نور.

د انساني اړتیاؤ د زیاتوالي په پایله کي انسانانو په دوهمه مرحله کي له فلزاتو څخه د تبادلې د عامل په توګه استفاده کول پیل کړل چې له فلزاتو څخه د تبادلې د عامل په حیث د استفاده کولو په برخه کی هم د هغوی ندرت مطرح وو.

د تبادلوي سیســتم ســتونزو او په فلزاتو کي د ویشــلو او نه خرابیدلو په ځیر نورو نغښــتل شویو ارزښتونو شتون ته په کتني سره په محلاتو کي د اړتیاؤ د لری کولو په موخه د تبادلې دغه ســســتم د یوه ســهولت او اســانتیا په توګه منځته راغی، او په دې توګه نجیبه فلزاتو د تبادلې ارزښــت تر لاســه کړ او په دې توګه انسانانو ورو، ورو د خپلو اړتیاؤ درفع کولو په مقصد له پیسو څخه استفاده کول زده کړل.

د پورتنیو معلوماتو په اساس کولای شو پیسې په لاندي ډول تعریف کړو:

کوم شی چې د انسان اړتیاوي پوره کولای شي له پیسو څخه عبارت دی، په بله وینا، کوم شی چې د اړتیاؤ د رفع کولو په برخه کي د ازرښت د معیار په توګه منل شوی وي او د ارزښت ساتني وړتیا ولري له پیسو څخه عبارت دی. همدا شان د افغاني تعریف له مخي ویلای شو کوم شی چې د پیسو دندې تر سره کولای شی له پیسو څخه عبارت دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تاریخ په لړ کي د پیسو وده او بشپړتیایې بهیر:

پـــه دې ځای کی بهتره ده په لومړی سر کي د تاریخ پړاو تر مطالعې او څیړني لاندي ونیســـو. کولای شو د مولده ځواکونو یا تولید د وسایلو له مخي پیسې توپیر کړو یانې(یعنی) که چیرته د انســـانانو اقتصادي وده د تاریخې مراحلو له مخي وڅیړو، د پنځو تاریخې پړاونو لرونکي ده چې لومړی پړاو یې د ودې او وحشت او یا لومړني کمون له مرحلې څخه جوړ شوي چې د وحشت او لومړي پړاوکې انســـانانو د پیســـو په برخه کي داسې فکر کاوه چې ګواکي د تبادلې سستم مستقر دی او د اجناسو د تبادلې په برخه کي له هغه څه نه ګټه واخیستل شي چي نادر او کم یافته وي او تر لاســـه کیدل یې نسبتاً ســـتونزمن وي او د هر چا له لوري یې د لاسته راوړني هڅو د کمیابې یا ندرت ارزښت ور بخشلی وي چې د فیل غاښونه او د زمري پنجې یې ځیني بیلګې دي چې د پیسو په توګه تري ګټه اخیستل کیدله.

دا چې د ورته توکیو تر لاسه کول یو ستونزمن عمل ده او د اصالت په صورت کي یې د انسان د لـــه منځـــه تلو یا له منځه تللو ویرې شـــتون درلود نو په پایله کی له فلزاتو څخه ګټه اخیســـتل پیل شـــول او په ورته وخت کي د حاکم او محکوم د طبقې د بروز یا منځته راتلو ســـبب شـــول او د طبقاتو تر منځ پولې او سرحدونه جوړ شـــول او له یوه ځای څخه بل ځای ته د موادو لیږد او نســـبې تبادلوي تجارت اوج ته ورســـېدو چې د فیل د غاښونو او زمري د پنجو ځای سرو او سپینو زرو ونیو او له تاریخې نقطه نظره دوهم پړاو یانې د بردګې مرحله پیل شـــوه او تر څوارلســـمي او پنځلســـمي پیړۍ پوري یې دوام وکړ. د دولت اداري سیتستم را منځته شو ، پاچایان هم د سرو او ســـپینو د را ټولولو په هڅو کي شـــول تر څو له هغوی څخه سکې جوړې کړي او د اجناسو د رانیولو په برخه کي د پیسو په توګه تري ګټه واخلی .

د تاریخي پړاونو له مخې دغلامانو پاڅون د خاوندانو په وړاندې پنځلسمې پیړۍ په وروستیو کې پیل او او په پایله کې د غلامی ســـتم د ماتې لامل شـــول چې په ځای یې دریېم تاریخې پړاو چې د فیودالیزم له پړاو څخه عبارت دی چې تر شپاړسمې او اولسمې پیړۍ ، حتی په هند او چین او اسیا په براعظمونو کي د اتلسمې پیړۍ تر اخري پورو دوام وکړ.

په دې پیړۍ کي د پیسو د پیدا کیدلو په برخه کي پاچاهانو د سرو او سپینو زرو له سکو څخه کار اخیســـته. د اوسپنیزو پیسو سیستم چې بیلابیل ډولونه یې مطالعه کولای شو له هغه وروسته به یې د ډولونو په برخه کي معلوامات تر لاسه شي چې د اوسپنیزو پیسو دغه سستم په نړۍ کي تر نولســـمي پیړۍ پوري دوام درلود. د دغه سیســـتم محور له سرو او سپینو زرو څخه جوړ شوي دی، دغه دوه فلزات تر نولســـمی پیړۍ پوري بدلون مومي. د سرو او سپینو زرو ګډ مشخصات په لاندي ډول دی:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱. دواړه يې نادر يا لېږ پيداکېدونکي دي

۲. دواړه يې د زنګ وهلو خاصيت نلري

۳. دواړه يې په کوچنيو پاڼو او ټوټو باندي د وزن او اررزښت له بايللو پرته ويشل کيدی شي

۴. دواړه يې په اسانۍ سره ليږدول کيدی شی

۵. دواړه يې د زينت او ښکلا لپاره کارول کيدی شی

۶. دواړه فلزات د ذاتي ارزښت لرونکي دی

نن ورځ هم د پورته خصوصياتو لرونکي پيسې د غوره خاصيت لرونکو پيسو په ډول پيژندل کيږي.

د پيسو خصوصيات : پيسې هم د نور ټولو اقتصادي پدېدو په څير يوه مهمه اقتصادې پدېده ده چې د نورو اقتصادي واقعاتو او مفاهمو په څير د اقتصاد په داخلې او خارجې ساحاتو کي د خپل اهميت لرونکي دي. د دې لپاره چې دپيسو د ماهيت او مفهوم په هکله لاښه معلومات تر لاسه کړو، غوره ده چې د پيسو له خصوصياتو سره پيژندګلوي پيدا کړو. دا چې دغې موخې ته ورسيږو، اړ يو چې د پيسو داخلي او بهرني جوړښت درک کړو

د پيسو د خصوصياتو له درک کولو سره موږ د پيسو دندو ته هم نژدې کيږو ، د پيسو د دندو پيژندل له موږ سره مرسته کوي تر څو په ټولنه کي د هغوی له اقتصادي تاثيراتو سره په ټراو اقتصادي او غير اقتصادي متاع تشخيص کړای شو او د هيواد اقتصادي وضع په غوره توګه درک او تحليل کړای شو.

پيسې اوه ډوله خاصيتونه لري چې له هر يوه څخه يې په ځانګړي توګه يادونه کيږي خو په دې ځای کي غوره ده لومړي هغه ډلبندي کړو او له هغه وروسته ورباندي بحث وکړو.

۱. د تبادلې خاصيت

۲. د شيانو د ارزښت د معيار خاصيت

۳. په پراخه توګه د منلو وړتيا

۴. د ويشلو وړتيا

۵. په اسانه توګه د ليږد او انتقال وړتيا

۶. د تداوم خاصيت يا د اوږدې مودې لپاره د ساتلو خاصيت

۷. د ارزښت د ساتلو خاصيت

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱. تبادله: که چیرته د خپل شتون له نقطه نظره وڅیړو، لیدل کیږی چې تبادله خورا اوږده سابقه لري ځکه تبادلې د طبیعي اقتصاد په سستم کې هم شتون درلودلای دی خو وروسته یې د مولده ځواکونو د ودې له کبله په بیلابیلو ډولونو وده کړې، تر څو د پخوالي مرحلې ته ورسیږي. خو په دې ځای کې پوښتنه مطرح کیږی چې د کومو عواملو له مخې د جنس په مورد کې تبادله منځته راغله؟ د پوښتني د ځواب کولو لپاره غوره ده چې د اقتصادي او غیر اقتصادي امتعو په هکله د تبادلې د اساسي علت په لټه کې شو چې کولای شو په دې اړه دوه مطلبونه مطالعه کړو.

لومړی دا چې وده د بشر له اړتیاؤ څخه دی او د محدودیتونو رفع کول یې له وسایلویا اسبابو څخه شمیرل کیږي ، په دوهم قدم کې امتعه یا شیان اقتصادي موثریت او معقولیت لري چې د همدغه اقتصادي موثریت او معقولیت په پایله کې ارزښت منځته راوړل کیږي چې ارزښت پخپله جنس ته د تبادلې ځواک ور بښي او لیدلې مو دي چې تبادله د تاریخ په اوږدو کې د اقتصادي امتعې په منځ کې موجوده وه او یو جنس په بل جنس باندي تبادله شویدی.

د اقتصادي امتعې تبادله داسې تعریف کوو ، هر شی چې د انسان اړتیا رفع کولای شي او په ورته حالت کې د تبادلې وړتیا لري له امتعې څخه عبارت دی ، نوپه دې اساس که چیرته په جنس کې د تبادلې پړاو مطالعه کړو، د بېلابېلو ډولونو لرونکي دي او په پای کې لیدل کیږي چې د تبادلې په برخه کې د اجناسو ځای پیسو نیولی دی یانې پیسو پخپله د تبادلې حیثیت ترلاسه کړي دي.

نو د تبادلې له نقطه نظره پیسې داسې تعریف کوو چې پیسې له هغو شیانو څخه عبارت دی چې د تبادلې د ځواک لرونکي وي .

پیسې هغه امتعه ده چې د توکو مشترک خاصیتونه په ځان کې را نغاړي یانې له یوه پلوه توکې وربانديي اخستل کیدی شي او له بله پلوه په توکو باندي پیسې تر لاسه کیدی شي. پیسې یو لیکل شوی سند دی چې د پیسو د تبادلوي ارزښت نماینده ګي کوي

لکه: «ددی سند لرونکی ته وعده ورکری چه دغوښتنی په وخت کی. . . . . ورکړی» بناءً دې پایلې ته رسیږو چې پیسې د تبادلې خاصیت لري.

۲. پیسې د توکو د ارزښت معیار دي : د پیسو دوهم خاصیت د پیسو له دندو سره تړاو لري چې دوهم مهم خاصیت ګڼل کیږي. په پیسو کې دغه خاصیت داسې څرګندولای شو چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیسو لومړنی خاصیت تبادله ده نو له هغه مخکي پکار دی چې په پیسو کي یو معیار یا قیاسي مفهوم نغښتی وي چې دغه قیاس او معیار پخپله د پیسو په واسطه ټاکل کېږي او د قیمت په بڼه انعکاس مومي. نو په دې توګه پوهېږو چې په ټولو شیانو او امتعه کي نغښتل شوي ارزښتونه د پیسو په واسطه ټاکل کېږي. څنګه چې په پیسو کي هم ارزښت اخیستل شوي دي ارزښت په خپله د انسان له کار څخه عبارت دی نو په پیسو کي هم کار د تر سره کولو وړتیا شته چې د پیسو دنشر په صورت کی هغه ته اشاره کېږي.

له پورتنیو توضیحاتو څخه دا پایله جوتیږي چې د ټولو اقتصادي او غیر اقتصادي شیانو او امتعې ارزښت د پیسو په واسطه تعین کیدی شي او د ارزښت د ټاکلو لپاره یوازنی معیار ګڼل کیږی.

۳. په پراخه کچه د پیسو د منل کیدلو خاصیت: پیسې د یوې ټولني د اړتیاؤ د لري کیدلو په موخه نشر کیږي چې په واسطه یې د ټولني وګړي کولای شي خپلې اړتیاوي پوره کاندي، نو په دې توګه اړینه ده چې پیسې یو اعتبارې ارزښت ولري . له اعتباري ارزښت څخه زموږ موخه دا ده چې په یوه ټاکلي جغرافیوي قلمرو کی د چلند وړتیا ولري او د هغې سیمي ټول کسان یې د پیسو په توګه و پیژني . دا خاصیت هغه مهال تحقق مومي چې دولت د یوه ښه حاکمیت لرونکی وي او هغه مهال دې خاصیت ته رسیږو چې پیسې د اسمي ارزښت لرونکي وي او دغه مطلب د یوه هیواد د تادیاتو له بیلانس سره اړیکه لري. په هره اندازه چې د پیسو اسمي یا خارجې ارزښت زیات وي په هماغه اندازه یې په ټولنه کي د حاکمیت ساحه پراخه وي او په هره اندازه چې د پیسو خارجې ارزښت کم وي په هماغه تناسب یې په ټولنه کي د حاکمیت ساحه کمزوري وي چې په دې حالت ښې پیسې د بدو یا بیکاره پیسو په واسطه له منځه وړل کیږي چې د بانکي سیاستونو په واسطه یې مخه نیول کیدی شي تر څو زموږ ښې پیسې له منځه ولاړي نشي.

۴. د پیسو د وېشل کېدلو یا میده کېدلو خاصیت : په لویو او کوچنیو ارزښتونو باندي د ارزښتونود نه ویشل کیدلو خاصیت د تبادلې د طبیعي سیستم په برخه کي لویې ستونزي ایجادولې شي چې په پایله کي یې طبیعې اقتصاد په پولي اقتصاد باندي بدل شو او د جنس په ځای پیسې منځته راغلې چې له کبله یې کولای شو کوچني او ستر ارزښتونه و پیرو، ځکه پیسې په لویو او کوچنیو ارزښتونو باندي د ویشل کیدلو خاصیت لري یانی(یعني) په میده پیسو باندي ویشل کیدی شي چې د خپلو اړتیاؤ په صورت کي تري ګټه واخلو.

۵. د لیږ دیا انتقال د خاصیت لرل: لکه چې ولیدل شول په طبیعې اقتصاد کي له یوه ځای څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

بل ځای ته د ارزښـتونو لیږدول یا انتقال د دغه اقتصاد لویه سـتونزه جوړوله او جوي وضعې خو دغه ستونزي لا پسي پیچلی کولي ، نو په دې اساس انسان د یوه ارزښت د منځته راوړلو په فکر کي شو تر څو د هغه د لیږد یا انتقال په برخه کي له ستونزو څخه خلاصون ومومي چې په دې توګه په لومړی سر کي پیسـې د تبادلې او ارزښـت د معیار په صفت ومنلې شوې او له هغه وروسته د هغوی د ارزښـت سـاتلو موضوع مطرح شوه، دا چې سره او سپین زر له یوه لاس څخه بل لاس ته او یا د راکړي ورکړي له کبله توږل کیږي او خپل ارزښـت له لاسـه ورکوي نو انسان دې ته اړ شو تر څو ددغې سـتونزي څخه دمخنیوی په موخه دراکړې ورکړې له کم ځای ناسـتې وسـیلې څخه اسـتفاده وکړي له دغو قیمتي فلزاتو څخه د ګټې په ځای ګټه اخیسـتل پیل له کوم ځای ناستي کاغذ څخه کړي او د هغوی د ارزښت ساتلو هڅو ته دوام ورکړي.

۶. د پیسو د دوام خاصیت: د پیسو له تداوم څخه زموږ موخه د پیسو هغه خاصیت دی چې په لنډ وخت کي له منځه ولاړي نشي او تر اوږدې مودې پوري په چلند کي پاتي شي او د انسانانو د اړتیاؤ د لري کولو وړتیا ولري. د پورتني خاصیت د روښانه کولو په موخه غوره ده چې په اقتصاد او ټولنه کي د پیسـو د ارزښـت د لوړوالي اوښکته والي په اړه بحث وکړو. ځکه کله چې د خارجې اسـعارو په مقابل کي دپیسـو ارزښت لوړ وي نو په ګړندۍ توګه له منځه نشي تللای او تر اوږدې مودې پوري دوام کوي . په دې ځای کي زموږ مطلب دا دی چې که چیرته زموږ صادرات دوارداتو پـه پرتله زیات وي ، په دې صورت کي زیات خارجې اسـعار هیواد تـه داخلیږی چې د ټولني د اقتصادي رشـد او ودې لامل ګرځي ا و د هیواد په داخل کي د تولیداتو سـطحه لوړیږی. په دې حال کي د توکو او امتعې په برخه کی اسمي ارزښت په ټیټه سطحه کي ټاکل کیږي یانی(یعنی) پـه لیږو پیسـو زیاتې اړتیاوي پوره کیدلای شي، بناءً پیسي ژر لـه منځه نه ځي او د اوږدې مودې لپاره په چلند کي پاتي کیږي . په ورته شرایطو کي د پیسـو دغه خاصیت د پیسـو له نشر سره هم تړاو لري په دې معنا کله چې د نشر په حال کی له غوره کاغذ څخه کار واخیستل شي نو پیسې د ډیر وخت لپاره دوام کوي .

۷. د پیسـو د ارزښت ساتلو خاصیت: دغه خاصیت د پیسو له مهمو خاصیتونو څخه ګڼل کیږي، دغه خاصیت د پیسو د تبادلې خاصیت ته د څلور نورو خاصیتونو د ور بښلو وړتیا ورکوي چې د پیسو د دندو د بحث په صورت کي به ورته اشاره وشي.

د پورتني خاصیت د شنني او تحلیل په موخه غوره ده چې د پیسو د ارزښت په برخه کي هم مطالعه وکړو تر څو د پیسـو د ارزښـت ساتلو خاصیت په ښـه توګه درک کړایشو. پیسې د اسمي او حقیقي ارزښـت تر څنګ د یو لړ نورو خواصو لرونکي هم دي ا و دپیسـو حقیقي ارزښـت د دې څرګندونه کوي چې د توکو او امتعې په مقابل کی ځای نیسي چې په کومه اندازه د پیسو د جذب قوه غښـتلي ده چې کولای شو د حقیقي عاید تر عنوان لاندي یې مطالعه کړو. کله چې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

زیاتو پیســو باندي لیږ توکی واخســتلای شو، په دې حال کي ویل کیږي چې زموږ د پیسو حقیقې ارزښــت ټیټ یا ښــکته دی. نو په دی اساس نتیجه تر لاسه کوو چې پخپله د پیسو دجذب قوه د دې ځرګندونه کوي چې د جنس تر څنګ   په ورته حال کي د قرضو او قیمتي اسنادو په مقابل کي د پرداخت وړ دي او ویلای شو هر شی چې د پرداخت یا تادیې وړتیا لري، د حفظ او ساتني د خاصیت لرونکي دي ځکه تادیه او پرداخت هم د ارزښت په مقابل کي منځته راځي.

دلومړي څپرکي دمطالبولنډیز:

د دې څپرکی لنډیز په دې کي نغښتی چې د تمدن په لمړیو کي بشر خپلې اړتیاوي څنګه رفع کولي شي او په دې برخه کي یې له کومي وسیلې څخه استفاده کوله، د تبادلې له مخي د هغوی لپاره په کوم تعریف قایل شــول او توکی او امتعه یې د ارزښــت له مخي څنګه له یو بل څخه تفکیک کوله، چې په دې برخه کي مو له تاریخې پړاو څخه یادونه وکړه او پیســو د پیدایښــت، مفهوم او ماهیت په هکله مو کافې معلومات تر لاسه کړل.

د پیســو د منځته راتلو په برخه کی باید وویل شي چې د پیســو خاصیتونه خورا مهم او اساسي رول او نقش لري چې شــمیر یې اوو خاصیتونو ته رســیږي چې له دغې لړۍ څخه یو یې هم د تبادلې وړتیا ده چې له کبله یې انسان خپلو اړتیاو ته ځواب ویلای شي ، همدا شان   که د روشونو له مخي فکر وشي غوره ده چې یو معیار هم شــتون ولري او په مختلفو ځایونو کي یی اســتعمال کړای شو. پکار دی چې پیسې له یوه ځانګړي اعتباري خاصیت څخه برخمني وي او دغه ارزښت وکړای شی په مختلفو ځایونو کي خپل موقف وساتلای شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لومړی څپرکي پوښتنې :

۱ .پیسې تعریف کړئ؟

۲ .د پیسو تاریخچه په لنډه توګه تشریح کړئ؟

۳ .د تاریخ له کوم پړاو څخه را پدېخوا د پیسو له اصطلاح سره اشنا شوي یو؟

۴ .پیسې د کومو خاصیتونو لرونکي دي؟

۵ .د پیسو له خواصو څخه موخه څه شی ده؟

۶ .د پیسو کوم خاصیت موږ ته د پیسو دندي تشریح کوي نوم یې واخلئ؟

۷ .د پیسو له ګډو خصوصیاتو څخه موخه څه شی ده؟

۸ .د تبادلې مشکلات له کومو څیزونو څخه عبارت دي؟

۹ .کوم عوامل وه چې انسان ته یې د فلزاتو د پیژندګلوي وړتیا ورکړه؟

۱۰. هغه سند چې پیسو ته یې د تبادلې وړتیا ور بښلي ده؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویم څپرکی

د پیسو سیستمونه او د پیسو د (خپرولو) اصل

ټولیزه موخه:
د دې څپرکي عمومی موخه د پیسو دسیستم له پیژندلو څخه عبارت دی

د زده کړې موخې: د دې څپرکي په پای کي له محصیلینو نه تمه کیږي چې:

۱- د پولي سیستم په برخه کي معلومات ولري

۲- په بېلابېلو هیوادونو کي د پیسو د سیستم په اړه معلومات تر لاسه کړي.

۳- د پیسو دندې و پیژني.

د پیسو سیستمونه او د پیسو د (خپرولو) اصل

د فلزاتو له کشف او د هغوی د خصوصیاتو له درک سره نه یوازي دا چې تکنالوژی ته د بشر لاس رسی شونی شو، بلکي د مبادلې یوه غوره سیستم ته یې هم د لاسرسی زمینه برابره کړه. په لومړی سر کي د اوسـپنې، برونزو، سرو او سـپینو زرو په څیر فلزات په زیاته اندازه استعمالیدل خو د هغوی د غوره خواصو د غښتلی موقف له مخې سره او سپین زر تر ډیره ځایه د خلکو په لاس کی پاتي کیدل.

د پخواني تمدن پیسـو زیاتره د وسـایلو بڼه درلو ده چې کولای یې شـوای کار تري واخیستل شی لکه چاقو، تبر، غوری، ګلدان ، د ماهې نیولو چنګګ ، سیم او داسي نور. دغه ټول وسایل له اوسپني، برونزو، او مسو څخه جوړ شوي وو. له دغو اوسپنیزو توکیو څخه د ګټې اخستلو په موخه د هغوی اصلي شکل پولی ارزشت نه درلود. په دې وخت کي پیسې یوازي هغوتوکو ته ویل کیدې چې د استعمال او ګټې اخستلو وړتیا یې درلوده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو لړ شواهد شته چې په بنسټ یې سره زر لومړنۍ فلز ګڼل کیږي چې د بشر له خوا تر اســتعمال لاندې نیول شــوی دی. د مثال په توګه: ویل کیږي چې د مسیح تر میلاد ۵۰۰۰ کاله وړاندې له سرو زرو څخه د ګاڼو او سینګار په دود استفاده کیدله .په ورته توګه سپین زر هم د سرو زرو په څیر له ډیرې پخوا زمانې راهسې د خلکو د ګټې وړ ګرځیدلي دي.

په پخواني مصر کی د اوږدې مودې لپاره داسی تصور کیده چې ګواکې سپین زر له سرو زرو څخه زیات ارزښــت لري خو له میلاد څخه ۱۰۰۰ کاله پخوا ســپینو زرو د خپل زیاتوالي او پریمانۍ له کبله په مصر کې خپل دغه موقف له لاسه ورکړ . د هسپانیا له معادنو څخه د نقــرې زیات اســتخراج و زیاته عرضه او د مصر بازارونــو ته د هغې زیات ورود   هغه لاملونو وو چې د سپینو زرو د ارزښت د کموالي دلیل ګڼل کیږي.
ویل کیږي چې لومړنی جوړه شــوي ســکه ممکن له میلاد څخــه ۷۰۰ کاله وړاندې منځته راغلي وي چې د سرو او سپینو زرو مرکبه سکه وه.

د پیســو مورخین عقیده لري چې کاغذې پیســې د لومړی ځل لپاره په اتلســمه پیړۍ کې د پیســو د لیږد په ســتونزه باندې د غلبې موندلو په موخه ترویج شــوي . له اتمې څخه تر اولســمې پیړۍ پورې له لنډو مودې (وخت) پرته کاغذې پیســې د چین د امپراطور او مغلي امپراطورۍ په واسطه د چنګیز له کوشاڼې هیواد نه وروسته په زیاته اندازه انکشاف وموند. د یادې شــوي دورې په اوایلو کې په اروپا کې د پرداخت لپاره له یو ډول چرمې پیسو څخه استفاده کیدله، نو په دې اساس ویلای شو چې د پیسو سیستم د بیلابیلو ډولونو لرونکــی دی چــې هر یو یې په جلا جلا توګه په خپــل وخت تشریح کیږي تر څو په ډاګه شي چې له فلز څخه پیل بیا تر کاغذه پورې د پیسو رشد او تکامل کوم پړاونه طی کړیدي.

پیسې یو دولتي سند دی چې په بشري ټولنه کې   دوه اصله لري چې د دولت له لوري نــشر کیږي. د پیســو د نشر په ترځ کې مرکــزي بانک دنده لري تر څو په اړوند هیواد کې د پیسو د نشر کیدلو حجم د هغوی له پشتوانې سره په متناسبه توګه تر سره شي. پشتیوانه په یوه هیواد کې د خالص اجتماعې تولید استازې توب کوي چې وروسته اجتماعې تولید د یــوه تولیــدې واحد په عدد کې ضرب کیږي چې ملي عاید ته مو رســوي ،او له هغه څخه وروسته ملي عاید د طلا په ډول ټاکل کیږي او ورته مقدار طلا د ضمانت په توګه د پیسو نړیوال وجهې صندوق یا international moneytary fund "IMF" ته ورکول کیږي او له هغه وورسته د پیسو نشر کیدل ترسره کیږي.

د دې لپاره چې دپولي سیستم په هکله کافې معلومت ولرو، په لومړی سر کې طبقه بندي کیږي او وروسته د هر سیستم په هکله معلومات ورکول کیږي چې په لاندې ډول دي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱. دوه فلزي سیستم

۲. یو فلزي سیستم پولی

۳. دپیسو مخلوط سیستم

۴. د پیسو د بانکنوټ سیستم

۱- دوه فلزي سیستم یا (Double Standard)

د پیســو دغه سیستم د سروزرو او سپینو زروپه څېر دوه فلزات له ځانه سره لري او د تبادلې د وسیلې په توګه تري ګټه اخیستل کیږي. په دې سیستم کي طلا او نقره په مساویانه انداز ضرب شــوي وي او دواړه یې په شــیانو او خدمتونو باندي د تبادلې یا بدلولو وړتیا لري . د تبادلې لپاره د ورته ډول مسکوکاتو وزن د صرافانو له لوري ټاکل کیده خو د صرافانو له لوري د دا ډول سکو وړانــدي کولــو و نه کړای شــول تر اوږدې مــودې پوري د تبادله کونکو اعتماد تر لاســه کړي ، همدغه لامل ؤ چې دغه چاره او د سکو د تضمین مسؤلیت د دولت په غاړه ولویده. همدا شان د دواړو فلزاتو تر منځ د کومي ځانګړي اړیکي د نه شــتون له کبله دې سیســتم ونکړای شوای د اوږدې مودې لپاره خپل موقف او مقام وساتي او د یو لړ مهمو ستونزو د ایجاد لامل وګرځیده تر څــو پــه ۱۸۴۸ ام کال کي د صنعتي انقلاب له رامنځته کیدلو سره صنعت پراختیا وکړه او په زیاته انداز سرب له ســپینو زرو سره یو ځای اســتخراج شــول او په دې توګه د نقرې او طلا د ارزښت تر منځ یو معقول تناسب تامین شو.

لومــړني هیــواد چې په دې مورد کی یې اقدامات وکړل د فرانسي هیواد دی. په دې هیواد کي د سپینو او سرو زرو د سکو تناسب داسي تعریف شو چې باید یوه سکه د ۵۱۲،۱۵ په مقابل کي تبادله شي ، دغه پیښــه د تبادلې د انکشــاف لامل شوه او د تبادلې پروسي ته یې چټکتیا ور وبښله خو په نورو هیوادونوکی د ورته تبادلې د لوړوالي له کبله بیا هم یو لړ ســتونزي منځته راتلي چې دغه ستونزه د Thomas Grasham په نامه په ۱۵۷۹ ام کال کي توضیح شوه او له همدې کبله دغه قانون د (ګریشم) د قانون په نامه یادیږي . (د ګریشم قانون د دې څرګندونه کوي چې ښې پیســې همیشه د بدو پیسو په واسطه خرابیږی او یا له منځه وړل کیږي) د ورته قانون د سیستم چلند په دې ډول دی چې : که چیرته په فرانســه کي تثبیت شــوي تناســب د معیار په ډول قبول کړو، ورته تناسب انګلستان ته هم خپریږی . په انګلستان کي د طلا یوه سکه د ۱۶ نقره یې سکو په مقابل کي بدلیږی چې دا آمر د دې لامل کیږي چې له انګلســتان څخه دنقرې واحدونه بیرته فرانســې ته ولیږدول شي او په پایله کي یې د طلا ارزښــت زیاتیږي. که چیرته ورته ډول تبادله دوام وکړي، په پایله کي یې د نقرې د تبادلې تناسب خپل ځای سرو زرو ته پریږدی او د پیسو د یوه فلز سیستم رواج مومي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲. د پیسو یو فلزي یعني طلایې سیستم یا (Monometalism)

له یوې مودې وروسته یو لړ ستونزې منځته راځي چې د وخت د صنعت او بانکداري د تکامل په برخه کې د جدي بدلونونو لامل ګرځي. ورته سیستم یعني د طلایې پیسو د سیستم پرمختګ د نقرې د زیاتې عرضې او ندرت د امحا له کبله ندی ، بلکې د ځانګړیو صنعتې بدلونونو له امله ده . صنعتي انقلاب په ترڅ کې چې په اروپا کې د اقتصادي او اجتماعي بدلونونو لامل وګرځیده، د سربو فلز ته سخته اړتیا را منځته کړه، په ورته حال کې د سریو د ا ستخراج خصوصیات داسې دي چې له نقرې سره یو ځای تولید او استخراج کیږي. دغه پیښه د دې لامل شوه چې د سرپو زیاتوالي په خپل سري توګه د سپینو زرو زیاتوالي ته لاره هواره کړه او دغه فلز د یوه نادر یا لیږ موندل کیدونکي فلز په توګه خپل حیثیت له لاسه ورکړ . له بله لوري د بانکنوټ ایجاد او منځته راتګ او دغه ډول پیسو ته د خلکو د اړتیاؤ زیاتوالي د دې لامل شو چې د سپینو زرو سکي ورو ، ورو خپل خپل موقف له لاسه ورکړي . په دې توګه د سرو زرو سکي د پیسو په توګه او له هغه وروسته د پیسو د پشتواني په توګه ومنل شوي چې دغه بدلونونه د لومړي ځل لپاره په اروپا کې را منځته شو خو په نوره نړۍ کې لا د پیسو هماغه نقره یې سیستم دوام درلود چې د هند په نیمه قاره او د هغې په شاوخوا کې تر ډیره وخت د ګټې اخستلو وړ بلل کیده .

باید و ویل شي چې د لومړي ځل لپاره په ۱۸۱۶ ام کال کې په انګلستان، وروسته په فرانسه اوله هغه وروسته په امریکا کې دغه سیستم ومنل شو.

۳-د دوو فلزاتو مخلوط سیستم : په دې سیستم کې دوه ډوله پولی حرکتونه مشاهده کولای شو.

الف: په مسکوکاتو کې د یوه قیمتي مخلوط استعمال

ب: هغه پولي سیستم چې له طلا یا نقرې څخه یې د پشتواني په توګه کار شوي وي.

د دغو سیستمونو هر یو یې په یوه مشخص تناسب سره دبیا پیرلو مخلوط (ګډ) سیستم بلل کیږي.

د بانکنوټ پولی سیستم منځته راتګ په فلزي پولي سیستم کې یو لړ ستونزي په ډاګه کړي . لومړنۍ بیلګه یې له یوه ځای څخه بل ځای ته د فلزاتو د لیږد را لیږد ستونزه ده چې خلک یې د بانکنوټ دسیستم منځته راوړلو ته تشویق کړل.

۴-د بانکنوټ سیستم: د بانکنوټ سیستم د بشر له سترو اختراعاتو څخه ګڼل کیږي. د اقتصاد دعلم زیاتره پوهانو د بانکنوټ تعریف داسي وړاندي کړی دی: بانکنوټ له هغه اعتباري سند څخه عبارت دی چې د دولتونو له لوري د توکو د تبادلې په موخه د اصولو له مخي نشر شوي وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کاغــذ د لومــړی ځل لپاره په دوهمه میلادي پیړۍ کي په چین کي اختراع شــو خو په اروپا کی له پیړیو وروســته د خلکو لاس ته ورســیده خو کاغذ ته ورته د پیســو د یو ډول پدېدي د کاغذ له اختراع څخه ډیر وړاندي رواج درلود. په ابتدایي ټولنو کي له مخصوصو پوستکو څخه د پیسو په ډول کار اخیســتل کیده، په اروپا کي به له پوســتکي څخه یوه ټوټه جلا کیدله او د ټول پوستکي د نماینده په توګه به تري کار اخیســتل کیده. په یونان او روم کي له میلاد څخه وړاندي کاغذي پیســو رواج درلودچي د اوســنیو کاغذي پیســو مخترعینو هم له دغه اصل څخه په استفادي سره کاغذي پیسي منځته راوړیدي.

د پیسو مورخین عقیده لري چي کاغذي پیسي د لومړی ځل لپاره په اتمه میلادي پیړۍ کي د فلزاتو د لیږد را لیږد په ســتونزه باندي د غلبه موندلو په موخه منځته راغلي . له اتمي پیړۍ څخه د اولسمي پیړۍ تر نیمایي پوري د چین د امپراطور او له هغه وروسته د مغلو له لوري کاغذي پیسو ته زیات انتشار ورکړل شو.

که چیرته د پیسو د نشر د اصل په باره کي بحث وکړو ، پایله تر لاسه کیږي په مختلفو هیوادونو کي اړوند اصول متفاوته بڼه لري ،بناءً په بیلابیلو هیوداونو کي د پیسو نشر کیدل د دوو اصولو له مخي مطالعه کولای شو.

الف: د ټولني د اړتیاؤ اصل

ب: د بانکي اصولو له مخي د پیسو د نشر اصل

الــف- د ټولنــي د اړتیاؤ اصل: دا د بانکنوټ د نشر له هغه اصل څخه عبارت دی چي پیســي د ټولني داړتیاو د منبع او اساس په توګه پیژني . دغه اصل د لومړی ځل لپاره په فرانسه کي منځته راغي ، په دي وخت کي د فرانسي بانکونه په دي باوري شــول، چي په کار نه ده د پیســو د نشر لپاره د هغوی پشتوانه ضروري و ګڼل شي ځکه دغه پیښه ممکن د دي لامل شي چي د اقتصادي او ټولنیز رشد لپاره دلازیمي لګښتونو اړین کیدل را منځته کړي پداسي حال کي چي د پشتیواني په توګه پولي اصل د انګلستان له لوري تایید شو. دغي پیښي دا مفکوره ایجاد کړه چي پیسي باید په هغه اندزه نشر شي چي له خپلي پشــتواني سره متناسبي وي تر څو له انفلاسیوني شرایطو څخه مخنیوي وشي ځکه د پیسو د انتشار په ترڅ کي د کنترول نه شتون انفلاسیون ته لاره هواروي .

له همدي کبله په لومړی پړاو کي د(Dufrance) په نامه د فرانسي د مرکزي بانک له لوري پیســي نشر شــوي او په دوهم پړاو کي د پشتواني له اصل څخه استفاده وشوه او په دي توګه په هغه ځای کي د پیســو ۷۵٪ او وروســته ۲۵٪ پشتوانه قانوني اعلان شوه . له بله لوري د انګلستان دولت ۱۰۰٪ پشتیوانه وړاندي کړه له همدي کبله په ۱۸۸۴ ام کال کي د پیل یا (Plat) د طرحه شــوي قانون د طرفدارانو له لوری د ســخت فشــار له کبله د پیل قانون تصویب شو. د دي قانون

(c) ketabton.com: The Digital Library

مطابق هر هیواد اړ دی چې د ځواکمني پشتواني د درلودلو په ترڅ کي پیسې نشر کړي. دغه قانون د۱۸۸۴ ام کال د جنوري په میاشت کي د انګلستان د بهرنیو چارو د وزیر (رابرټ پیل) په نوښت د هغه هیواد مجلس ته وړاندي او تصویب شو چې تر اوسه پوري د هغه په نامه یادیږي خو کومي پیښي چې له هغه وروسته منځته راغلي د یادشوي قانون نیمګړتیاوي یې په ګوته کړي او د انګلستان دولت په ناچاره توګه له دې اصل څخه پشا شو. سره لدې چې د پشتواني دغه اصل د پیسو دمحوري اصل په توګه منل شوي خو له دغه اصل څخه د تیښتي یا پشا کیدلو دوه عوامل خورا موثر ول.

۱. صنعتي انقلاب او لدې انقلاب څخه د ګټې اخیستنی په موخه د لګښتونو زیاتوالی
۲. د فرانسي او انګلستان تر منځ د جنګ پیل کیدل.

۱. د پیسو دنشر بانکي اصل: د پیسو د بانکي اصل په برخه کي یادونه کیږي، هغه هیوادونه چې په مرکزي بانکونو کي یو مقدار طلا د تضمین په توګه ږدي او له هغه وروسته د پیسو په نشر باندي پیل کوي. د طلا دغه مقدمه په هیواد کي د اقتصادي فعالیتونو نماینده ګي هم کوي چې د ناخالص اجتماعي تولید په نامه یادیږي. له دغو اقتصادي فعالیتونو څخه وروسته depreciation یا فرسایشات، مزد او معاشات وضع کیږي چې په پایله کی یې خالص اجتماعې تولید پاتي کیږي چې د مقدرا او میچې له مخی یې دولت پیسې نشر کوي. دا چې مرکزي بانک د ورته بهیر د کنټرول دنده په غاړه لري نو له همدي امله د بانکي اصل په نامه یادیږي .

د پیسو دندې :

د دې لپاره چې د پیسو دندې په غوره توګه درک کړو ،غوره ده چې پیسې د هغوی د دندو له نقطه نظره تعریف کړو: هغه وسیله چې د تبادلې او یا اقتصادی ارزښت د سنجش په توګه استعمالیږي د پیسو په نامه یادیږي.

د پیسو له دغه پورتني تعریف څخه په ډاګه کیږي چې پیسې لاندي دندې تر سره کوي:

۱. د تبادلې د دندې په توګه د پیسو اهمیت:
۲. د سنجش او ارزښت معیار
۳. د پرداخت وسیله
۴. د زخیره کولو وړتیا.

۱. د تبادلې د دندي په توګه د پیسو اهمیت:

په تبادله کی شته ستونزو ته په کتني سره د پیسو دغه دنده په توکو او خدمتونو کي څرګندیږي. تبادله په خپل ذات کي څو ډولونه لري چې دتوکو مستقیمه تبادله یا مبادله له

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیسو څخه پرته تر سره کیږي او غیرمستقیمه هغه یې دتوکي په مقابل کي دتوکي تبادلې ته ویل کیږي خو د توکو ارزښت د پیسو په واسطه سنجول کیږي. په خالصه تبادله کي پیسې د ارزښت د سنجولو د معیار په توګه نه واردیږي بلکي په خالصه تبادله کي چې کومه ستونزه منځته راځي دا ده چې د تبادلې لپاره ارایه کیږي.

فعلاً په پرمختللیو اقتصادونو کي خالصه تبادله لږ تر سترګو کیږي خو غیر مستقیمه تبادله متداول حالت لري البته لدې کبله چې په غیر مستقیمه تبادله کي د توکو ارزښت د پیسو په واسطه سنجول کیږي.

کله چې له پیسو څخه د توکو د تبادلې د وسیلې په توګه کار اخیستل کیږی، تبادله په دوو ډولونو ویشل کیږي، په لومړی سر کي توکي په پیسو باندی بدلیږی او له هغه وروسته پیسې په نورو توکو باندي بدلیژي. د توکو پیر او پلور په تبادلوي اقتصادکي د مستقیمې تبادلې د ځای ناستي حیثیت لري. کوم شخص چې تر خپلې اړتیا زیاتي پیسې مبادله کړي نو بیا هم پیسې په توکیو(اشیاو) باندي مبادله کوي، که هغه وغواړي اخستل شوي توکي په پیسو باندي مبادله کړي، اصلاً شیان د خپل خرید له قیمت سره تبادله کیږي او دغه خرید د اړتیا وړ نورو شیانو د لاسته راوړلو لپاره کارول کیږي. پیسې په خپل دغه نقش کي د تولید عواملو ، شیانو او خدمتونو تحرک ته چټکتیا ورکوي او اقتصادي رشد ګړندی کوي.

۲- د ارزښت د معیار په توګه د پیسو دنده:

د ارزښت د معیار په توګه کولای شو پیسې په هر معیار باندي اندازه ګیري او مقایسه کړو. له پیسو څخه د اقتصادي ارزښتونو د مقایسې په توګه استفاده کیږي. لکه له متر څخه چې د اوږدوالي او له کیلو ګرام څخه د وزن د اندازه ګیري په برخه کي استفاده کیږي. په تبادله کي دنورو توکو د لاسته راوړلو لپاره د توکو ظرفیت د مصرف اقتصادي ارزښت دی. دغه ارزښتونه په اقتصاد کی د قیمت په واسطه بیانیږي. د ارزښت د معیار په حیث له پیسو څخه د ګټې اخستلو په واسطه د مختلفو توکیو تر منځ اړیکه مشخص کیږي.

د اندازه ګیري د ټولو معیارونو په خلاف د اقتصادي ارزښتونو د اندازه ګیري دغه معیار یعني پیسې د نیمګړتیاؤ لرونکي دي، د مثال په توګه که چیرته د اوږدوالی معیار په نظر کي ونیسو، د یوه متر اندازه په ټولو ځایونو کي سره ورته او ثابته ده، په داسي حال کي چې پیسې همیشه له قیمتونو سره اړیکه لري او قیمتونه تل نوساني حالت لري او اندازه ګیریي یې ثابته نه پاتې کیږي. د معیار په مقدرا کي دغه عدم ثبات د دې لامل ګرځي چې پیسې په بشپړه توګه نشي کولای د اقتصادي ارزښت د معیار په صفت خپله دنده اجرا کړي.

۳- د پرداختونو دمعیار په توګه د پیسو دنده:

د پرداختونو د معیار په توګه د پیسو اقتصادي نقش د توکو او خدمتونو د مبادلی د وسیلې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په توګه د پیسو له دندي سره نږدې اړیکي لري. نه یوازي شیان او خدمتونه د پیسو په مقابل کی مبادله کیږي بلکي د تعهد په مقابل کي د پیسو پرداخت په راتلونکی کي رد او بدل کیږي. کله چې یو کس توکي اوخدمتونه پیري، په راتلونکي کي د توکو اوخدمتونو په مقابل کي پلورونکي ته د توکو او خدمتونو پولي ارزښت واپس یا ادا کوي. د نویو اقتصادي ټولنو د خواصو له ډلې څخه د افرادو له لوري افرادو ته د معینو قرضونو ورکول تر ټولو څرګند خصوصیت دي. بانکي حسابونه، د شرکت د قرضدارانو حساب، د خصوصي او دولتي برخو د قرضې اوراق او ټول قرضونه له تعهد او ژمني سره سپارل کیږي. ټول دغه ډول قروض د پیسو په واسطه بیان او تعریف شي.

نه یوازي دا چې پیسې په خپل واقیعت کي د ارزښت د معیار په توګه د نیمګړتیاؤ لرونکي دي ، بلکي د پرداخت د معیار په صفت هم بشپړتیا نلري. دغه نیمګړتیا د دې لامل ګرځي چې قرض اخیستونکي او قرض ورکوونکي ته ډېرې ستونزي را مخ ته کړي ، دمثال په توګه: که نن ورځ له یوه نفر څخه ۵۰۰ افغانۍ قرض کړو او ژمنه وکړو چې پنځه کاله وروسته به دغه قرضه بیرته ادا کوو، د قرضو د بیرته ورکولو لپاره د هغه ژمنه ثابته پاتي کیږي. که چیرته د پیسو درانیولو قدرت زیات کړی وي، قرض ورکوونکي په غیر عادلانه توګه سود مند کیږي، که چیرته د پیسو د اخیستلو قدرت کم شوی وي ، تادیه کوونکی په غیر عادلانه توګه د اخیستلو کم قدرت قرضدار ته ورکوي چې دغه پیښه په واقیعت کي د پیسو یو ډول نیمګړتیا په ډاګه کوي.

یو شمیر اقتصاد پوهان وړاندیز کوي چې د پرداخت د معیار په صفت پیسې باید د زیات انحطاف لرونکي وي. که چیرته دغه وړاندیز و منل شي ، قرضدار ته بایده دې چې قرض ورکوونکي ته د قرض ورکولو په ترڅ کي د رانیولو هغه قدرت اداکړي چې د قرض اخیستلو په وخت کي یې تر ي تر لاسه کړی وو ، که څه هم پیسو خپلې فزیکي بڼې ته تغیر ورکړی وي.

۴- د رانیولو د قدرت د وسیلې په توګه د پیسو دنده:

کله چې پیسې د مبادلاتو د تر سره کولو په توګه کارول کیږي، هغه عمل چې پیسې یې تر سره کوي په دوو برخو ویشل شوی دی.

الف: په لومړی سر کي یو شی په پیسو اخیستل کیږي او له هغه وروسته تر لاسه شوي پیسې په نورو شیانو او خدمتونو کي ضرب کیږي یانې(یعنی) رانیول شوی توکي پلورل کیږي او له درکه یې په تر لاسه شویو پیسو باندي نور شیان اخستل کیږي نو ځکه خو ویلای شو چې د پیسو په واسطه مبادله په حقیقت کي له جنس په جنس تبادلې څخه عبارت دي. دغه معنا سمدلاسه استهلاکي توکي په بر کي نه نیسي.

ب: په تبادله کي ځنډ را منځته کیدی شي په دې معنا چې پیسې د خپلې خوښې تر وخت پوري ساتلي شي یا د پیسو په واسطه هغه توکي رانیولای شو چې ژر د خرابیدلو خاصیت نلري ، نو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیسو دغه حالت په حقیقت کي د پیسو د اخستلو د قدرت اجرا کیدل ګڼل کیږي.

۵- په بانکنوټ باندي د طلا د تبادلې معیار یا (Gold Specie Standard)

الف: په طلایې مســکوکاتو باندي بدلیدونکی بانکنوټ : دا ســټنډرډ د دې څرګندونه کوي چې په چلند کي اچول شــوي بانکنوټونه په مستقیمه توګه په طلایې مسکوکاتو باندي د بدلیدلو وړتیا یا اعتبار لري. دغه ســټنډرد تر ډیره وخته د اعتباري اســنادو لپاره یې په بازار کي زمینه مســاعده کړي وه، خو د اعتباري قوي د نزول له کبله یانی(یعنی) له یوه لوري د طلا ساتلو ته د دولتونو د علاقمندي لرل او له بله لوري بانکونه په طلایې سکو باندي د بدلون په ترڅ کي د بانکنوټونو د څښــتنانو له هجوم سره مخ کیږي چې په پایله کي یی د بانکونو طلایې زیرمي په ګړندۍ توګه کمیږي او ضربې ســتونزي را منځته کوي . له همدي کبله دغه ســتندرد خپل اهمیت او ګټورتوب له لاسه ورکړی او د یوه نوي سټنډرډ د منځته راتلو لپاره یې پلمه جوړه کړه تر څو په اقتصاد کي یو نوی حرکت را منځته شي.

ب: د طلا په میله باندي بدلیدونکي بانکنوټ **(Standard Dilution Gold)**

تر دغه پولي ستنډرډ لاندي مورږ په عمومی توګه له پخواني ستنډرډ څخه د وتلو بهیر مطالعه کو. لاندي جمله دې تکمیل شي.

دا ســټنډرد د دې ښــودنه کوي چې د بانکونو د طلایې زیرمو له کموالی څخه د مخنیوي په موخه چې د پخوانی معیار له سترو نیمګړتیاؤ څخه شمیرل کیدې ، په هغه و ویشل شي تر څو له بانکونو څخه د بانکنوټونو د بدلېدو په واسطه طلا تر لاسه کړی.

هغه شمعه دان چې زیاتره له اووه کیلوګرامه طلا درلوده مخنیوی وکړ.

دغه ستندرد تر یوه وخته خپل کار تر سره کړیدی خو په دې نه دی توانېدلی چې د بانکونو د طلا د زیرمو له کموالي څخه مخنیوی وکړي.

ج-د سرو زرو اسعاري معیار یا (Gold Exchange Standard)

دغه ستنډرډ له دې کبله ظهور موندلی چې د بانکنوټ پخواني ستنډرډ په طلایې میلو باندي د بدلیدلــو لــه کبله د طلایې زخایــرو د کموالي د مخنیوي توان نه درلود نــو له همدې کبله دغه ستنډرډ له داسي حرکاتو سره منځته راغي چې له کبله یې یو ډول پیسې په نورو هغو پیسو باندي بدلیدلای شــوای چې په طلاباندي د بدلیدلو وړتیا لري. دغه سیستم په حقیقت کي په هندوستان کي د نقرې د پولي سیستم اقتباس ګڼل کیږي.

د-دطلایې اسعارو پولي سیستم، یا سیستم پولی طلا اسعاری

له دوهم نړیوال جنګ نه وروســته نړی د ســترو مالي نهادونو د ایجاد شاهده ده او له همدې

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیټې څخه وروســته یې د لومړی ځل لپاره واحد پولي سیســتم تر لاسه کړ چې د نورو عواملو له کبله یې دوام ونکړ. د دوهمي نړیوالې جګړې فاتح هیوادونو له لومړی نړیوال جنګ نه ورسته د ایجاد شــویو شرایطو دمخنیوي په موخه تصمیم ونیو تر څو مهار کوونکي تدابیر پکار واچوي ، له همدې کبله د ۱۹۴۵ ام کال د ډسـمبر د میاشــتي په ۲۷ امه نیټه د نړې ۲۹ هیوادونه د امریکا په (بریټن ووډز) کي سره کیناستل او له اوږدې مناقشې وروسته د امریکا له لوري د (وایټ) او د انګلســتان له لوري د (د کنیز) طرحې ومنل شــوي چې په پایله کي یې د پیسو د نړیوال وجهې صندوق یا I. M. F او I. B. R. D یا نړیوال بانک په څیر دوه ستر نړیوال سازمانونه تاسیس شول.

په دغه کانفرانس کي تر ټولو مهم ټکی دا و چې د لومړی ځل لپاره د پیســو د واحد نړیوال سیســتم په پښــو و دریده ، د دې سیستم اصلي میکانیزم دا و چې د امریکا ملګرو هیوادونو ژمنه وکــړه تــر څو د ۵۳ ډالرو په مقابل کي یو Once اونــس طلا پرداخت کړي. دا په دې مانا(معنا) ده چې د نړۍ د طلایې زیرمو د کموالي د مخنیوي په موخه اســعار یا طلایې میلې چې په خپله په سرو زرو باندي د بدلیدلو وړتیالري، د پیســو د پشــتوانې په توګه قبول شي. په زړه پوري ټکي پکي دا دې چې د ژمني په وخت کي امریکا یوازي د اتلس ملیارده ډالرو لپاره پشتوانه درلوده خو دغــه هیــواد د ۸۳ ملیارده ډالرو په نشر کولو لاس پوري کړ او په دې توګه یې د امریکا اقتصادي، سیاسي او ټولنیز سیاست له نړۍ سره مستولي کړ.

د اقتصاد په قاموســونو کي دغــه حرکت د ډالري ډیپلومونو په نوم تثبیت شــویدی، له هغه وروســته پــه ۱۹۷۰ ام کال کــي د امریکا متحدو ایالاتو د ۱۵ ملیارده ډالــرو په مقابل کي چې په سرزرو باندي بدلیدلای شــوای، ۱۰۰ ملیارده نور ډالر نشر او بازار ته عرضه کړل چې په دې توګه په طلا باندي دبدلېدونکی یوه ډالر په مقابل کي یې ۷ ډالره نشر کړل.

اروپایې ټولني چې فرانسه یې په سر کي وه د جنرال (دوګول) په مشري له دغه سیستم څخه د وتلــو هــلي ځلي پیل کړي له همدې کبله په ۱۹۷۱ ام کال کــي یې په سرو زرو باندي د زیرمه شویو ډالرو د تبدیلې غوښتنه طرحه او په همدې کال یې امریکا ته وړاندې کړه . امریکا د نړیوالي ژمني مطابق ورته چارې د تر سره کولو له درکه د طلایې زیرمو له ســخت کمي سره مخ شــوه له همــدې کبله په ۱۹۷۳ ام کال کې دولت د ریچارډ زیکســن په مــشري خپله نړیواله ژمنه بیرته واخیسته او په دې توګه د بریټن ووډز پولي سیستم له ماتي سره مخ شو.

د دویم څپرکي دمطالبو لنډیز :

د دې څپرکــي له مطالعې وروســته و پوهېدو چې کومو عواملو د پولي سیســتمونو منځته راتلو تــه لاره هــواره کړه او د فلزاتو پیژندنې په اقتصادي برخــو کی یې کوم بدلونونه را منځته کړل . همداشــان و پوهیــدو هغه بانکنوټونه چې نن ورځ زموږ پــه جیبونو کي دي، له لومړني حالت څخه یې څه ډول رشد او تکامل وکړ، په لومړی سر کي یې څه ډول فزیکی جوړښت درلود او هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ســتونزي چې د فلزاتو له کشــف نه وړاندي د تبادلې په ســاحه کي موجودې وې د کوم اقتصادې میکانیز م په برکت له منځه ولاړې او له فلز څخه بانکنوټ یا کاغذي پیسو ته د تبدیلی په برخه کي کوم اساسي رول لري.

همدا شان د دې څپرکي په اوږدو کي له فزیکي لحاظه له پیسو او له همدې لارې په ټولنه کی دهغوی له مقدرا سره اشنا شوو.

په یوه ټولنه کي پیسې د دوو اصولو له مخي نشر کیږي چې یو یې د ټولني د اړتیاؤ له رفع کولو څخــه عبــارت دی او بل یې بانکي اصل دی چې دغه اصل د یوه تضمین له مخي دپیســو د نشر اجازه ورکولای شي. کله چې پیسې د خلکو خدمت ته وړاندي کیږي ، ځانګړي دندې تر سره کوي چــې دغــه دنــدې د ټولني اړتیاؤ ته د ځواب ویلو تر څنګ په ورته حال کي د خپل ارزښــت له مخي د معیار ټاکل او تثبیت هم ټاکل کیږي او هم د طلا په مقابل کي خپل ارزښت ټاکي چې په کوم مقدار طلا باندي بدلیدی شي.

پوښتني:

١.پــه پخــوا وختونو کي د کوم علــت له کبله له آلاتو او فلزي اوزارو څخه د پیســو په توګه ګټه اخستل کېده؟

٢.له ٨ پیړۍ څخه تر ١٧ پیړۍ پوري په کومو هیوادونو کي کاغذې پیسې مروجې وی؟

٣.پولي سیستم په څو دستو ویشل شویدی، هر یو یې واضیح کړئ؟

۴.د بانکنوټ د نشر د اصل ، د پشــتیوانې د اســاس او ټولنی د اړوند اړتیاؤ په برخه کي معلومات ورکړئ؟

۵.د پشتوانې له اصل څخه د تېښتې په برخه کي کوم عوامل موثر ول چې په انګلستان کې ترسره شول، نوم یې واخلی او واضیح یې کړئ؟

۶.پیسې کومي دندې تر سره کوي په لنډه توګه یې تشریح کړئ؟

٧.کوم ستندرد وه چې د نړیوالو سازمانونو د منځته راتګ لامل شو او کومو هیوادونو په دې برخه کی مهم رول درلود؟

٨.د پولي ستندردونو په برخه کي څه معلومات لری واضیح یې کړئ؟

٩.پولي سیستمونه واضیح کړئ؟

١٠.پولي سیستمونه له یو بل سره مقایسه کړئ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پیسو ویش او د هغوی ارزښت

ټولیزه موخه:
د تکنالوژي له مخي د پیسو ویش او د پیسو د ارزش تثبیت

د زده کړې موخې: د دې څپرکي په پای کې به محصلین وکړای شي چې:

۱. له تکنالوژي څخه د استفادې کولو ګټې او زیانونه په ګوته کړي.

۲. د انټرنیټ او کمپیوتر له لارې د پیسو ډولونه مطالعه کړې.

۳. د پیسو وېش توضیح کړي.

۴. د پیسو د رشد او تکامل مراحل تشریح کړي.

کاغذي پیسې :

کاغذ د لومړی ځل لپاره په دوهمه میلادې پیړۍ کي په چین کي اختراع شو خو په اروپا کي د پیړیو له تیریدلو وروسته د خلکو لاس ته ورسیدو. ویل کیږي چې د کاغذي پیسو په څیر پدیدې د کاغذ له اختراع څخه ډېر وړاندي رواج درلود. د اروپا په ابتدایي ټولنو کې له پوستکي څخه د ارزښت د نماینده په توګه کاراخیستل کیده. په ورته توګه له کاغذي پیسو څخه ګټه اخیستل تر میلاد د مخه په یونانیانو او روسانو کي دود و. په آتن کي مسي سکو رواج درلود چې تر فلزي سکو یې زیات ارزښت درلود، چین د کاغذ د مخترع په توګه د لومړی ځل لپاره لدې پدېدې څخه ګټه واخیسته. په دې برخه کي پولي مورخین عقیده لري چې کاغذي پیسې د لومړی ځل لپاره په اتمه میلادې پیړۍ کي د فلزي پیسو د حمل او نقل په ستونزه باندي د برې موندلو په موخه را منځته شوي چې له اتمې پیړۍ څخه بیا تر نولسمي پیړۍ پوري له لنډو زمانې فواصلو څخه پرته

(c) ketabton.com: The Digital Library

د چينايي امپراطوريو او وروســته د مغلو له لوري منځته راغلی دي چې د چنگيز له لشــکر کشي سره يې زيات انتشــار وموند. د دې دورې په لومړيو کی په اروپا کي د لګښــتونو د پرداخت لپاره له يو ډول چرم څخه د بېلابېلو احکامو په توګه کار کول رواج شول.

د کاغذي پيسو سيستم په خپل وخت کې د سترو اختراعاتو له ډلې څخه ګڼل کېده ، آن تر دې چې په تبادلوي اقتصاد کې يې يو نوی حرکت را منځته کړ. د دې سيســتم ميکانيزم خورا ســاده و چې تر اوسه پوري په هماغه ډول په حرکت کي دی.

دا چې د څه لپاره دغه سيستم ايجاد شو، په دې اړه د دووټکيو يادونه کوو:

الف: د طلا دذخايرو د کموالي مخنيوی او د هغه اهميت.

ب: د لګښت صعودي سير او دهغه له کبله زياتو پيسو ته د ټولني د اړتيا زياتوالی.

په دې توګه بشر د خپلو اړتياؤ د لرې کولو په موخه کاغذي پيسې ايجاد کړي. دغه پيسې په سرو زرو بانــدي د بدلولو وړتيا نلري بلکي پخپله پخپل ذات کي سره تبادله کيدلای شي . نن ورځ د نړۍ ټولې پيسې دا خاصيت لری .

که تاسو د خپل جيب پيسې وګوری د نوټ په سر باندي ليکل شوي جمله داسي ده چې:
«ددی سند لرونکی ته وعده ورکوی چه دغوشتنی په وخت کي .شل افغانۍ ورکړی»

دا جمله دا معنا لري د شــلو افغانيو نوټ يوازي په خپل ذات کي د تبادلې وړتيا لري او له اســمي ارزشــت سره په تړاو په نورو توکو باندي د تبادله کولو وړتيا نلري. په دې توګه که چيرته بانکنوټ لرونکی وغواړي په لاس کي شــته پيســې بانک ته يوسي او تبادله يې کړي هغه يوازي دومره کولای شي هماغه نوټ بيرته تر لاسه کړي.

د الکترونيکي پيسو منځته راتګ

د کاغذي پيسو د منځته راتلو په بهير کي وليدل شول چې يو لړ عواملو په مستقيمه توګه دې ته زمينه برابروله چې کاغذي پيسې منځته راشي، د الکترونيکي پيسو د منځته راتلو په برخه کي هم يوه مهم دليل ته اشــاره کولای شــو چې له صنعتي انقلاب څخه عبارت دی او تر ټولو مهمه موضوع يې د ســوداګرۍ له نړيوالتوب څخه عبارت دی چې په ترځ کي يې له بانکي حســابې تيروتنــو څخه د مخنيوي او اقتصادي مثمريت په موخه الکترونيکي پيســې له لاندی ډولونو سره منځته راغلې:

۱. د قــرض ورکولــو کارت يــا Debit card: بدهــې کارت اعتباري کارت ته ورتــه کارت دی چې مشــتريانو ته د توکو د پير په وخت کي د هغوی له بانکي حســاب څخه په مســتقيمه توګه د الکترونيکي اســانتيا په مته د توکو د قيمت د ادا کولو وړتيا ورکوي. بدهې کارتونه په هغو ټولو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځایونو کي د استفادې وړ دې چې تاجران په خپل حساب کي کریډیټ کارتونه قبلوي. نن ورځ د نغدو پیسو په پرتله له دې روش څخه زیاته استفاده کیږي د مثال په توګه کله چې تاسو له کوم پلورنځي څخه شیان اخلی ، خپل بدهي کارت یا ډبټ کارت د ماشین په واسطه مطالعه کوئ او خپل کارت د بانک د حساب په مرکز کي داخلوئ او بټن کیکاژی، په دې صورت کي فوراً ستاسو له حساب څخه خریداري شوي مبالغ کمیژي.

۲. د ارزښــت د ذخیــرې کارتونه: دغه کارتونه د قرض ورکولــو او اعتبار له کارتونو سره ورته دي، یوازینی توپیر په کي دا دې چې د ارزښــت د زیرمه کولو کارتونه د ثابتو اســمي مبالغو د مقدار لرونکي دي .

د ارزښــت د زیرمه کولو په عادې کارتونو کي خریدارې مبالغ له وړاندې د ډالر په ډول مشــخص شوي وي چې لګوونکی (مصرف کوونکي) یې په راتلونکی کي په لګښت رسوي.

د ارزښــت د زیرمه کولو په کارتونو کي تر ټولو مجرب هغه هوشــیار یا شــارټ کارت دی چې د کمپیوټري جیب په توګه کولای شي د اړتیا په وخت کي د خپل بانک له بانکي حساب څخه لازیم رقم مصرف کړي.

هوشــیار کارتونه کولای شي د شــخصي کمپیوتر یا ځآنګړیو تلفونونو له لاري معاملات تر سره کړي. په دې وروستیو کي د ارزښت د زیرمه کولو داسي کارتونه هم معمول شوي دې چې له هیواد نه بهر د کمپیوتر د پروګرام له لاري په استرلیا، کانادا، چین، کالمبیا، دنمارک، فرانسه، ایتالیا، پرتکال، سنګاپور، هسپانیا، تایوان، انګلستان کي هم اړوند معاملات تر سره کړي.

له اړوند پروګرامونو څخه یو یې په لندن کي د موندکس شرکت له لوري ایجاد شــو چې خپل ازمایش یې د ۱۹۹۵ ام کال د انګلســتان د دروین په ســیمه کي پیل کړ. نه یوازې دا چې موندکس هوشیار کارتونه د مصرف کوونکي او پرچون پلور تر منځ د وجه د لیږد یا انتقال اسانتیا برابروي، بلکي دلګوونکی(مصرف کوونکو) او بانکونو ترمنځ هم ورته سهولت مهیا کوي.

۳. نغدې الکترونیکي پیســې: نغدې الکترونیکي پیســې د الکترونیکي پیســو یو ډول دی چې په انترنیټ کی د توکو او خدمتونو د اســتعمال لپــاره کارول کیږي. یو پیرودونکی کولای شي په هغو بانکونو کي چې له انټرنیټ سره وصل دي، د حســاب په پرانســتلو سره الکترونیکي پیســو ته لاره پیــدا کړي او هغه خپل ځان یا خپل حســاب ته انتقال کړي. که چیرته یو مشــتري له الکترونیکي پیسوسره د کوم شي د اخیستلو پریکړه وکړي او له هغو پلورنځیو سره اړیکه ونیسي چې له انترنیټ سره وصل وي او په مشخصه توګه د خریداري کلمه انتخاب کړي ، په پایله کي الکترونیکي پیسې په اتومات ډول د هغه شــخص له کمپیوتر څخه د ســوداګر او هټۍ وال کمپیوتر ته لیږدول کیږي او ســوداګر کولای شي انتقال شــوي وجه د اجناسو له انتقال نه مخکي د مشتري له بانکي حساب څخه تر لاسه کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلومړي ځل لپاره نغدې الکترونيکي پيسي د هالنډ په يوه شرکت کي تر استفادې لاندي ونيول شوی او د ۱۹۹۵ ام کال د اکتوبر په مياشت کي يې اعلان وکړ چې ياد شوي شرکت کولای شی شخصې کمپيوترونو ته نغدې الکترونيکي پيسې واستوي.

۴. الکترونيکي چکونه: دا چکونه د انټرنيټ استفاده کوونکو ته اجازه ورکوي چې د خپل حساب صورت په مستقيمه توګه د کاغذې چک له استولو پرته پرداخت کړي. په دې صورت کي چک په خپل شخصي کمپيوتر کي ليکل کيږي او بل کس ته استول کيږي چې په خپل نوبت سره بانکي حساب ته استول کيږي. که تر لاسه کوونکی بانک اعلان کړي چې الکترونيکي چکونه درست يا صحيح دي په دې حال کي د استوونکي له بانکي حساب څخه يو مبلغ د تر لا سه کوونکي حساب ته استول کيږي.

بانکداران په دې عقيده دې د الکترونيکي چکونو لګښت د کاغذې چکونو په پرتله ۳/۱ ځله اقتصادي دي. دغې فايدې ته چې په پايله کي يې د لګښتونو کموالی ترلاسه کيږي د زياتو شرکتونو له لوری ترجيح ورکول کيږي.

الکترونيکي معاملات او په سوداګرۍ کې د هغوی ګټې:

د دې لپآره چې د الکروتونيک په مفهوم باندي و پوهيږو ، غوره ده له تخينک څخه د استفادې په تړاو د تجارت مطالعه وکړو. په ۱۹ مه پيړۍ کي کولای شو له تخنيک سره په تړاو د تجارت ارزيابې وکړو چې په دې پړاو کي په بشپړه توګه د بيل شکل لرونکی دي. دغه خصلت کولای شو د توليد د ماهيت له مخې په ښه توګه مطالعه کړو ځکه په اقتصاد کي له توليد څخه موخه د ګټې لاسته راوړل دي . د دې موخې لپاره په تجارت کي له پرمختللې تخنيک څخه استفاده کيږي تر څو په خورا کم لګښت سره زيات مفاد تر لاسه شي او په ورته وخت کي د وخت له ضايع کيدلو څخه مخنيوی وشي. د تجارت په ډګر کي د معاملاتو لپاره له کمپيوتر او انټرنيټ څخه استفاده کول لاندې ګټې لري.

۱- امنيت: د اچې له لومړي سر نه د بشر په تاريخ کي د پيسو ليږد را ليږد تر ټولو مهمه ستونزه جوړوي چې امنيتې وضع ا وداسي نورې ستونزې له ځانه سره درلودې چې د تخنيک او علمي پيشرفت له کبله د پيسو د انتقال يا ليږد اسانتيا مساعده شوه چې تر ټولو مهمه وسيله يې له کمپيوتر او انټرنيټ څخه عبارت دي.

۲- سرعت: په دې برخه کي زموږ موخه په ګړندۍ توګه د تجارتي معاملاتو تر سره کولو څخه عبارت دي ځکه په خورا کم وخت کې له انټرنيټ څخه د استفادې له کبله زيات تجارتي معاملات تر سره کيدی شي چې د تجارت دغه ډول نن ورځ نړيوال شکل غوره کړيدی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳- آســانتیا او سادگي: کولای شــو دغه ډول ګټې د ورځني تجارت په ساحه کې مطالعه کړو یانې (یعني) له کمپیوتر، انټرنیټ او پرمختللو وســایلو څخه ګټې اخیســتلو په لړ کې په کم وخت کي شــیان او توکی و لیږدولای شــو او په آسانۍ سره د هغوی معادل قیمتونه تادیه کړو. د څو کسانو په ځای کولای شــو د یوه ماشــین په واســطه زیات کار په موثره اندازه تر سره کړي چې دا پخپله د ســادګۍ او اســانتیا ځرګندوونکي ده. د یوه بټن په کیکاږلو سره د نړۍ په هر ګوټ کي خپل مورد نظر توکي تر لاسه کړو.

۴- کم لګښت: د اجناسو د تبادلې په برخه کي د کمپیوتر او انترنیت له تخنیک څخه د استفاده کولو په ترڅ کي یوازې برق په مصرف رســیږي نور کوم جنسي او پولي مخارج نه واقع کیږي، نوپه دې اســاس د جنس او پیســو د ارزښــت په برخه کي کوم تغیر نه واقع کیږي او نه کوم کاغذ مصرفیږي او نه یې د لېږد لپاره کومو لګښتونو ته اړتیا لیدله کیږي ، په ورته توګه د وخت له ضایع کیدلو څخه مخنیوی هم د یادونې وړ ګڼل کیږي.

۱. د انســاني تیروتنو کموالی: له ورته سیســتم څخه یوه موخه په پولي محاسباتو کي د تیروتنو له کموالي څخه عبارت ده چې د معاملاتي جنس په برخه کي د هغه معین ادرس او مدرک ټاکي چې د سرګردانۍ لامل نه ګرځي ، نو په دې اساس له کمپیوتر او تخنیک څخه د ګټې اخیستنی په لړ کې د راکړې ورکړې په ټول بهیر کي کومه خطا یا تیر وتنه نه واقع کیږي حتی که چیرته کومه غلطي واقع هم شي په خورا لنډ وخت کي موندل کیدی شي.

۲. د مدیریــت غــوراوی یا موثریت : د مدیریت له بهبود څخــه موخه دا ده چې له کمپیوتر او انټرنیټ څخه د اســتفادې کولو په ترڅ کي کولای شــو یو غوره مدیریت منځته راوړو او د تخطي په ترڅ کي له لنډ ځنډ نه وروسته مسؤل مدیر ته اطلاع ورکړه شي . له دغه تخنیک څخه د ګټې اخیســتلو په لړ کی د شایســته ســالاري اصل مراعات کیږي او یوه ســالمه او شفافه رهبري منځته راځي.

۳. لــه پیرودونکــو سره غوره اړیکي : لــه کمپیوتر او انټرنیټ څخه د ګټې اخیســتلو په لړ کی کولای شــو له مشتریانو یا پیرودونکو سره غوره متقابلې اړیکي قایمې کړو. داچې د ورته وسایلو د استعمال په درشل کی کارونه په ګړندۍ توګه تر سره کېږي، نو ددې لپاره کافي وخت موندل کېږي تر څو ورته اړیکې وســاتلای شــو چــې د ورته اقتصادي اړیکو په ترڅ کــې دمفاد زیاتوالی تحقق مومي.

د پیسو ارزښت :

د دې لپاره چې د پیسو په ارزښت باندی بحث وکړو ښه به وي تر یوه ځایه پخپله د ارزښت په

(c) ketabton.com: The Digital Library

باره کي خبري وکړو او وروسته د هغو عواملو په اړه بحث او څېړنه وکړو چې د پیسو په مفهوم کي نغښتل شوی دي.

پوهیږو چې په یوه جنس کي د رانیولو د قدرت شتون د ارزښت څرګندونه کوي. د ارزښت د لرلو په ترڅ کي یو جنس د تبادلې وړتیا تر لاسه کوي . څنګه چې امتعه پخپله د اقتصادي خواصو لرونکې ده یانې(یعنی) پخپله په یوه بل جنس باندي د بدلولو وړتیا لري، او د انسان ځیني اړتیاوي پوره کولای شي ، نو ســوال مطرح کیږي چې په پیســو کې دغه خواص موندل کیږي او کنه؟، په ځواب کی ویلای شــو چې له کوم قید او شرط پرته په پیســو کي دغه ډول خاصیت شتون لري او په واسطه یې توکي اخیستل کېدی شي، نو په دې اساس په لومړی سر کې ویلای شو چې پیسې په خپل ذات کي یو ډول شی او د ارزښت لرونکې دي.

د پیسو د ارزښت تثبیت او د هغې د عمل کرد ډول د پولی سیاستونو له مهمو مسایلو څخه ګڼل کیږي او کولای شو ارزښت یې د پیسو د داخلي او خارجې ارزښت له مخي تر مطالعې لاندي ونیســو. په بیلابیلو حالاتو کي د پیســو ارزښــت بیاهم متنوعه یا نامساوي دي چې موږ یې د هر یوه په برخه کي لږ ډیر بحث کوو، خو د مقدار او عرضې له مخي د پیسو دوه ډوله ارزښتونه تر مطالعې لاندي نیول کیږي چې په لاندي ډول دي: دپیسو داخلی ارزښت او د پیسو بهرنی ارزښت چې په خپل نوبت سره دغه ارزښتونه په نورو ارزښتونو باندي ویشي:

۱. د پیسو اسمي ارزښت

۲. د پیسو حقیقي ارزښت

۳. د پیسو ذاتي ارزښت

۴. د پیسو اعتباري ارزښت

۵. د پیسو داخلي ارزښت

۶. د پیسو بهرنی ارزښت

۱. د پیســو اســمي ارزښت: دا له هغه ارزښت څخه عبارت دی چې د پیسو د نوم بیانوونکي دی لکه ۱۰-۲۰-۳۰ افغانۍ چې د طلا د مقدار څرګندونه کوي او پیسو ته د مقابل جنس په وړاندي د تبادلې وړتیا یا ځواک ورکوي.

۲. د پیســو حقیقي ارزښت: دا له هغه ارزښــت څخه عبارت دی چې د پیسو د جذب د قدرت څرګندونه کوي یانې(یعنی) په هره اندازه چې د جنس په مقابل کی د پیسو د جذب قدرت زیات وي، په هماغه اندازه د لوړ حقیقې ارزښت لرونکي دي چې د پیسو د دغه حقیقي ارزښت کموالی او زیاتوالي د یوه هېواد د تادیاتو په بیلانس پوري اړه لري. د یوه هېواد د تادیاتو له بیلانس څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

مقصد د هغه هیواد د صادراتو او وارداتو مطالعه ده او په هره اندازه چې د یوه هیواد واردات زیات وي په هماغه اندازه یې د شیانو او خدمتونو په مقابل کې د پیسو د جذب قدرت زیات وي.

۳. د پیســو ذاتي ارزښــت: د اله هغه ارزښت څخه عبارت دی چې له پیسو څخه د انکار په ترڅ کې هم خپل ســاتل کیدی شــی چې دغه پیښه د ذاتي ارزښت څرګندونه کوي او په توکو باندي د تبادلې وړتیا لري.

۴. د پیســو اعتباري ارزښت : اعتباري ارزښت له هغه ارزښت څخه عبارت دي چې پیسې یې د یوې معیني ســاحې په حدودو کې لري. دغه حقیقت د دولت د شــتون نماینده‌ګي کوي چې د اړتیا په ترڅ کې د نورو هیوادونو په اسعارو باندي هم تبادله کیدی شي.

۵. داخلی ارزښت : د پیسو داخلي ارزښت کولای شو له دوو لوریو تر مطالعې لاندي ونیسو.

الف: د عرضه شویو پیسو مجموعه
ب: دتوکو مجموعی مقدار.

د ورته ارزښت د تثبیت په برخه کي مجبوریو د ټولو توکو د مقدار په مقابل کي د ټولو پیسو مقدار وضع کړو او له هغه څخه د پیســو د ارزښــت څرنګوالی اســتخراج کړو. دا پیښه په ډاګه کوي چې د پیســو د داخلي ارز شــت د تثبیت په برخه کي یوازي د پیســو مجموعي مقدار نشي کولای مونږ ته قناعت راکړي ، ځکه دا د توکو د مجموعي مقدار څرنګوالی دی چې د پیسو د ټول ټال مقدار په وړاندي د خپل ځان ارزښت جوړوي

ټول ټال قاعده دا ده چې د پیسو ارزښت له قیمت سره معکوساً متناسب دي یانې(یعنې) که چیرته د پیسو ارزښت زیاتوالی ومومي، قیمتونه کښته کیږي او بر عکس که چیرته د پیسو ارزښت نزول وکړي ، د توکو قیمتونه لوړوالی مومي.

کــه چیرتــه ټــول ټال مقدار په m د دوران سرعت په v د قیمتونو ســطحه پــه p او د توکو مقدار په t سره قبول کړو، په دې ترڅ کي د قیمتونو د نرخ یا ســطح ســاده فورمول تر لاسه کولای شــو، پداسي ډول چې m.v=pt و پیژنو چې m له p.t/v سره مســاوي کیږي . که چیرته و غواړو چې د قیمتونو د نرخ فورمول تر لاسه کړو، کولای شو له یاد شوي فورمول څخه یې په ساده توګه اســتخراج کړو چې له p=m.v/t څخه عبارت دی، دغه فورمول په حقیقت کي د پیســو دتیوري د اغاز فورمول دی چې وروسته په مفصله توګه وربانديي بحث کوو.

۶. د پیسو خارجې ارززښت: دغه ارزښت د داخلي ارزښت په خلاف دی چې پشتیوانه پکې مدنظر نه نیوله کیږي خو د پیســو د خارجي ارزښــت په برخه کې پشــتیوانه مدنظر نیول کیږي. په دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترتیب هر ډول پیسې له خپله ځانه طلایې ارزښت لري چې د پولې سیاست په اصطلاح کې ورته (اسمي ارزښت) ویل کېږي .

د پیسو اسمي ارزښت له هغه اندازه سرو زرو څخه عبارت دی چې یو هیواد یې د خپلې اقتصادي وړتیا او ځواک له مخې د پیسو په نړیوال وجهي صندوق یا I. M. F کې ثبت کوي.. د پسو طلایې تعریف په لاندي ډول دي.

د پیسو طلایې تعریف له هغه مقدرا طلا څخه عبارت دی چې په I. M. F کی ثبت شوي وي. په پورته بحث کې و ویل شول چې هر هیواد د خپلو اقتصادي سیاستونو او ځواک له مخې د خپلو پیسو ارزښت د ځانګړو موخو د لاسته راوړلو په موخه د طلا د مقدار په واسطه تثبیت کوي.

د نړۍ تر ټولو ارزښتمني پیسې ډالر دي یانې(یعنې) چې د یوه واحد طلایې تعریف یې ۰،۸۸۸۶۷۱ ګرام سره زر دي چې د افغاني پیسو په مقابل کې د ۰،۰۰۰۲۲۲ ګرامه طلایې تعریف لرونکي دي.

د تادیاتو بیلانس هم د پیسو د خارجې ارزښت په برخه کې قوي تاثیرات لري. که چیرته د تادیاتو بیلانس مثبت شکل ولري ، دا معنا پیاده کوی چې هیواد ته زیاته طلا او بهرنی اسعار د ننه شویدي او د هغوی په واسطه دپیسو داخلي ارزښت تقویه شویدی او بر عکس دهغې دا معنا ورکوی چې ګواکي له هیواد نه په زیاته پیمانه سره زر او باندني اسعار وتلی دي او یا کیدی شي دغه حالت پآنګي اچوني ته د زمینې برابریدلو په معنا واخیستله شي.

۳-۵ د پیسو د مقدار له مخې د هغوی د ارزښت د تثبیت میتود.

لکه مخکې چې هم ورنه یادونه وشوه چې m.v=pt دی،چې په دې ځای کې m د پیسو له مقدرا vد پیسو د دوران له سرعت، p د تولید شویو شیانو له قیمت او T د شیانو له مقدرا څخه عبارت دي. که و غواړو د M له مخې د پیسو ارزښت تثبیت کړو، د پیسو د دوران د ثبات په ترڅ کې لرلای شو چې M=P.T همدا شان پایله تر لاسه کوو چې ارزښتونه او قیمتونه یو له بل سره معکوساً متناسب دي .

د ریاضې له مخې کولای شو دغه موضوع په لاندي ډول ولیکو.

P=M/T د دې لپاره چې پوه شو V=T/M.

د دې لپاره چې قېمتونه او ارزښتونه یو تر بله معکوسه اړیکه لري ، نو اوس که چیرته د پیسو ټول ټال مقدرا یعنې M د Mo په اندازه زیاتوالی وکړي د پیسو په مقدار کې د ارزښت کوم ډول بدلون منځته راځي ، وګورئ چې د د ریاضې له مخې څه ډول تصور کېږي.

To/Mo=V۰............ . ۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲.........Vt=To/Mo+ M

که چیرته له دوهم فرمول څخه لمړنی فرمول تفریق کړو لرلای شو چې

کــه =(V= Vt- Vo =To/Mo+ M –To/Mo=To-Mo-To(Mo+ M)/ Mo(Mo+ M
(To*Mo-To*Mo-To* M/ Mo(Mo+ M

بناء لرلای شو چې ۳ ....(v = - To* M /Mo(Mo+ M

د موضوع د وضاحت په موخه لاندي مثال ته پام وکړئ:

مثلاً: د پیسو مجموعي مقدار ۲۰۰ ملیارده او دهغوی په مقابل کي د شیانو مقدرا ۲۰۰ ملیارده دی، نو که چیرت، د پیسو مجموعي مقدرا د ۲۰ ملیارد په اندازه زیات شي ، د ارزښت بدلون به د فرمول مطابق په لاندي ډول وي:

(M +M۰)M / M۰ *V = -T۰

V -۲۰۰*۲۰~ ۲۰۰(۲۰۰+۲۰) = -۴۰۰۰~ ۴۴۰۰۰ او کــه وغــواړو فیصدې یې تر لاســه کړو ، نو لرلای شو چې -۹. ۰۹٪

دپیسو له ارزښت سره په تړاو له پورتني مثال څخه د اپآیله تر لاسه کیږي چې د توکو په مورد کې د پیسو د دوران سرعت ۹. -۰۹٪- دی. د منفې حالت در لودل د دې ښودنه کوي چې د تولید شــویو توکو د دوران سرعت ۱۰۰٪ دی او -۹. ۰۹٪ د دې ښــودنه کوي چې د ۲۰۰ ملیارد افغانیو په مقدرا له ۱۰۰٪ تولید شــویو شــیانو څخه -۹. ۰۹٪ شــیانو ته دوران نشي ورکولای اویوازي ۲۰۰ ملیارده افغانۍ کولای شي ۰. ۹۱٪ تولید شویو شیانو ته دوران ورکړي.

نو نتیجه تر لاســه کوو چې زموږ پیســې دخارجې اسعارو په مقابل کي کم ارزښت لري او د خارجې اسعارو په مقابل کي د هغوی ښکته والی په بازار کي دقیمتونو د ودې څرګندونه کوي.

په دریم نمبر فرمول کي د پیسو د لیږوالي په ترڅ کي برعکس مطلب لیدل کیږي او مثبت حالت تر لاسه کیږي او ټول پورتني مطالب خپل ځانته معکوس شکل اختیاروي .

۳-۶ د پیسو د مقدار په اړه د پوهانو نظرونه:

د پیسو د مقدار تیوري: د پیسو د مقدار تیوري په لومړی سر کې د مرکانتلیستي مکتب د لاروي ،فرانســوي پوه J. boden له لوري منځته راغله خو کلاســیک امریکایې او انګلسي پوهان هر یو فیشر او دیوېډ ریکاردو د پیسو د مقدار د تیوري اصلي بنسټ ایښودونکي ګڼل کیږي.

د ډیویــډ ریکاړډو نظریات: ډیویډ ریکاړډو د پیســو د مقدرا د تیوري بنســټ ایښــودونکی او د کلاسیک مکتب مشهور پوهان ګڼل کیږي. هغه عقیده درلوده چې پیسې باید سل فیصده د طلا پشتیوانه ولري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هغه په عقیده پیسې یوازې د تبادلې وسیله دې او له دې پرته یې د پیسو بله دنده په رسمیت نه پیژندله ، د ریکارډو په آند د قیمتونو لوړوالی او ټیټوالی چې په مجموع کې د پیسو د مقدار د بدلون له امله منځته راځي یانې قیمتونه د پیسو د تغیر تابع دي. ریکاردو د لومړي ځل لپاره د M=P.T په ډول د پیسو د مقدار فرمول منځته راوړ او د همدې فرمول په مرسته یې وکړای شول د قیمتونو فرمول هم ترلاسه کړي یانې P= M/T . په دې صورت کې ریکاردو د قیمتونو دسطح د ثبات په موخه د پیسو د ټول ټال مقدرا په واسطه له نورو ټولو عواملو څخه صرف نظر وکړ او پورتنی فرمول یې د ټولو پوښتنو حل و باله چې پورتنی فرمول د نړیوال تجارت په ډګر کې د هیوادونو تر منځ هم صدق کوي . په دې ترتیب د هیواد په داخل کې د طلا د زیاتوالي په ترڅ کې د توکو په مقابل کې قیمتونه کمیږي او په نتیجه کې یې صادرات لوړیږي ، او بهرنیان په ارزانه توګه توکي تر لاسه کوي ، برعکس که چیرته په هیواد کې د توکو قیمتونه لوړ شي نو دغه پیښه واردات تشویق کوي او بهرنیان په لوړ نرخ سره په هیواد باندې توکي پلورلای شي. دغه پیښه تر هغه وخته زیاتوالی مومي تر څو چې صاردات ورو ، ورووصعودي سیر او واردات ورو ، ورو نزولی سیر خپل کړي تر څو د تعادل نقطه منځته راشي.

په دې توګه لیدل کیږي چې د وراداتو د زیاتوالی په ترڅ کې له بهرنیو هیوادو څخه هیواد ته زیات توکي راوړل کیږي او په پایله کې یې صادرات کمیژي او هیواد ته په کمه اندازه طلا وراديژي. دغه پیښه د دې لامل ګرزي تر څو د تعادل حالت له منځه ولاړ شي ، د عدم تعادل دغه حالت هغه وخت منځته راځي چې صادرات زیاتوالی وکړي او د صادراتو کموالی د تعادل تر نقطې پوري دوام کوي.

د فیشر نظریات (۱۸۷۰- ۱۹۴۷): امریکایې پوهان فیشر د (د پیسو د رانیولو قدرت) په نامه خپل کتاب کې د ریکاردو نظریات بشپړ کړل او هغه د پیسو د مقدار د تیوري د بشپړ فورمول د وړاندې کوونکې په صفت و پیژندل شو، خو تر دغه پوه د مخه د J. Stmill په نامه یوه بل فرانسوي عالم چې د ډیویډریکارډو له طرفدارانو او د سیاسي اقتصاد د اصولو په نامه دیوه کتاب لیکوال هم دی د (۱۸۰۶- ۱۸۷۳) تر منځ یې ژوند درلود د پیسو د مقدرا د تیوري په فرمول باندې یې کار کړیدی. Stmill عقیده درلوده چې د پیسو د ټول ټال مقدار تر څنګه د پیسو د دوران سرعت هم اساسي رول لري. د پیسو د دروان سرعت د اقتصادي او حقوقې واحدونو تر منځ د یو واحد پیسو د ګردش له دفعاتو څخه عبارت دی.

فیشر د استیمل له نظریاتو څخه په استفادې سره په دې باوري شو چې د پیسو له ټول ټال مقدرا سره په څنګ کې په فزیکی ډول د چیک په ډول دفتري یا تحریري پیسي هم د پیسو په ټول ټال مقدرا باندي تاثیر اچوي. نوموړی په دې عقیده شو چې دفتري پیسې د فزیکي پیسو په څیر د دوران د سرعت لرونکي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فیشر د پیسو ټول ټال مقدار په M، د پیسو د دوران سرعت په V، د تحریري پیسو مقدار په M او د پیسو د دوران سرعت په v سره وښود چې په مجموع کي یې د پیسو د مقدرا د تیوري تر ټولو بشپړ فرمول منځته راوړ.

یعنی MV+MV= P*T ۱

په دې ځای کي دوه نقطې خورا اهمیت لري

د پیسو د دوران سرعت ثابت فرض شویدی.

تحریري پیسې د حقیقې پیسو په اساس ایجاد کیږي. دفتري پیسې حقیقې پیسې دي. نو ویل کیږي چې تحریري پیسې او د پیسو د دوران د سرعت ثابت ساتل د پیسو د مقدار د تیوری د تفکر اساسي برخي دي . د موضوع د وضاحت په موخه لاندي مثال ته پام وکړئ:

فرضاً که د یوه هېواد تجارت د دوران له مخي ۵۰۰ افغانۍ وي او د ورته دوران د ساتلو په موخه د اړوند تجارت شرکت د ۵۰ میلیونه افغانیو په ساتلو باندي مجبور وي ، اوس د یاد شوي شرکت د تجارت د پیسو دوران دوه چنده یعنې ۱۰۰ میلیونه افغانۍ تثبیت کیږي. د پیسو د مقدار د تیوري د اصل له قبلولو سره ، باید د اړوند شرکت د تجارت د پیسو د دوران ساتلو په موخه ۱۰۰ میلیونه افغانۍ یانې ۱۰٪ قبولي شي ، لیدل کیږي چې د پیسو د دوران د سرعت د ثبات له ډاډ سره سره کله چې د تجارتې شرکت د پیسو دوران زیاتوالې وکړي، د ساتل شویو پیسو مقدار هم دوه چنده یانې له ۵۰ میلیون څخه ۱۰۰میلیونو ته زیاتوالی مومي. همدا شان لیدل کیږي چې د دفتري پیسو ټول ټال مقدار هم فرض شوی دی چې له حقیقې پیسو سره ۱۰۰٪ متناسب زیاتوالی کوي.

د پیسو د مقدرا تیوری هم د نورو هغو په څیر د پوهانو تر زیاتو نیوکو لاندې راغلي چې دغه نیوکې یا انتقادات په ځانګړی توګه د(البرت افتاؤن ،او ناګاروه) په نامه د دوو فرانسوي علماؤ له لوري مطرح شویدي.

د پیسو د مقدار په تیوري باندې نیوکې:

۱. د پیسو د مقدرا په تیوري باندي د افتالیون نیوکې له دوو لوریو مطرح شوېدي.

الف: کولای شو د پیسو مقدار د هغوی د جوړښت له مخې مطالعه کړو.

ب: هغه عوامل چې په خپلواکه توګه له وړاندي شوي فرمول څخه عمل کوي.

الف: افتالیون عقیده درلوده چې د دوران قبول شوي سرعت په ثابته توګه د پیسو دمقدار د تیوري له لوري غیر منطقي برېښي. دی ددغې نیوکي د ثبوت لپاره له پخواني مثال څخه یادونه کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که تجارتي دوران ۱۰۰٪ زياتوالي وکړي ، نشــو کولای قناعت وکړو چې د پيســو سرعت هم د تجارتي دوران د زياتوالي په څير زياتوالی کړيده. په پخواني مثال کي چې د پيسو د دوران سرعت ۱۰ فرض شــوی وو، د تجارتي دوران له زياتوالي سره ممکن د پيســو د دوران سرعت د ۱۵ او يا ۱۹ عدد وښيي، له همدې کبله نشو کولای د فيشر له لوري د وړاندي شوي فرمول MV+MV=P*T په صحت باندي باور ولرو.

ب: د پيسو ټول ټال مقدار يانې حقيقي او دفتري پيسې کولای شي د پيسو د مقدار د تيوري په څير عمل وکړي ، ځکه د دې نظر خلاف چې تصور يې کاوه، دفتري پيســې له فزيکي پيســو سره ۱۰۰ ٪ متناسبې دي، منځته راځي ، عمل کوي او دفتري پيسې کولای شي د فزيکي پيسو په پرتله زياتوالی يا کموالی وکړي. دغه امر هم په ډاګه کوي چې د پيســو د مقدار ورکولو شــوي فرمول د کار وړ ندي.

د انتاليون له نظره مســتقل عوامل هم کولای شــی د پيســو د مقدار په وړاندي شوي فرمول باندي اثرات وغورځوي. د مثال په توګه د ځيني پدېدو اثرات کولايشی په لومړي پړاو کي قېمتونو ته بدلون ورکړي ، مثلاً د نرخونو د لوړوالي په ترڅ کي د پيسو د ټول ټال مقدار زياتوالی ايجابيږي ، پــه ۱۳۵۷ ام ه ش، کال کــي زموږ په هيواد کي هم ورته پديده منځته راغلي وه يانې په دې کال کې د جګړي د را منځته کيدلو له کبله د ښار اړيکي وشليدې او قيمتونو لوړوالی وموند، دولت ددې لپاره چې د د قيمتونو د لوړوالي په تناســب د معاش د ســطح له نزول څخه مخنيوی وکړي ، په لومړی سر کي د نظامي منصوبينو معاشات لوړ کړل او وروسته يې د دولت د کارمندانو مزد او معاش ته زياتوالی ورکړ. له مثال څخه په ډاګه کيږي چې په لومړی پړاو کي پرته لدې چې په لومړی پړاو کې پرته له هغه چې په جنګ کې ده پيســو په مجموعې کې ډير توپير راشي قيمتونه پــه جنک کي چې خپله يو ټولنيــزه پديده ده بدلون يا توپير نه منونکــی دي. او دقيم (نرخونو) دســطحې لوړوالی د دې باعث شــو چې د پيسو ټول ټال مقدار زيات شي. چې په پايله کې دپيسو د تيوری په اندازه برعکس نسبت راشي.

د ناګارو نظريات: ناګارو په خپلو نظرياتو کي د کينز نظريات خپل اساس ګرځولي او مخالفه عقيده لري چې بازار ته نشر شــوي ټولي پيســې سره اوړي، را اوړي او په مقابل کي يې توليدات هم ورته لوبه کوي، بلکي په دې عقيده وه چې ټولي پيسې د دولت له لوري ساتل کيږي او يا زيرمه کيږي ، د مثال په توګه که چيرته د پيسو ټول ټال مقدار ۲۰۰ ميليونه فرض کړو، ۱۸۰ ميليونه يې بازار ته وړاندي کيږي او پاتي ۲۰ ميليونه يې زخيره کيږي، په مقابل کي يې توکي هم له ورته قانون څخه برخورداره دي له همدې کبله ناګارو د پايلې اصل ته رسيږي.

- کله چې د پيسو ټول ټال مقدار بدلون وکړي او د هغه متناسب د توکو ټول ټال مقدار هم بدلون وکړي، د قيمت په سطحه کي کوم بدلون نه راځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

– که چیره د پیسو په ټول ټال مقدار کی زیاتوالی ولیدل شي ، زیات شوی مقدار بازارته نه واردېږي ، نو بیا هم د قیمتونو په سطحه کي بدلون نه لیدل کیږي.

– د توکــو د بدلــون د ثبات او پیســو د ټول ټال مقدار د زیاتوالي پــه ترڅ کي د قیمتونو سطحه بدلون کولای شي.

ددریم څپرکی دمطالبو لنډیز :

د بانکنوټونــو تکامــل، له تکنالوژي او تخنیک څخه د تبادلې او تجارت په ډګر کي اســتفاده کول، د پیسو د دوران سرعت، له اقتصادي عواملو سره د هغوی تړاو، په دې اړه د علماؤ نظریات او داسي نور د ددې څپرکی له مهمو موضوعاتو څخه ګڼل کیږي.

همدا شان د څپرکي په اوږدو کي د ځیني مفاهیمو له مطالعې نه و پوهیدو چې په ټولنه کي د پیسو د مقدار زیاتوالی یا کموالي په نرخونو ، مزد او معاش باندي څه اغیز شیندي.

همدا شــان یادونه وشــوه چې د تکنالوژي په برخه کی د بشر لاســته راوړني خورا زیاتي او پراخي دي نو نه یوازي په خدماتو کی ترې استفاده شویده بلکي په اقتصادي ساحاتو کي هم ګټه تري اخیستل شویده.

د یوه بیل نظر په توګه مو مطالعه کړه، په هره اندازه چې د پیسو د دوران سرعت زیات وي په هماغه اندازه یې د جذب قدرت زیاتیژي او د سرمایې د جوړښــت ســبب ګرځي چې د سرمایې جوړښت په خپل سر په ټولنه کی د عرضې او تقاضا دزیاتوالي لامل ګرزي چې دغه اقتصادي عوامل د ټولني په اقتصادي ، اجتماعي او سیاسي ساحاتو باندي هر اړخیز تاثیرات لري .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د درېيم څپرکی پوښتني:

۱. څو ډوله الکترونيکي پيسې پيژنئ؟

۲. د پيســو د ارزښــت د تثبيت په برخه کي څه معلومات لرئ، لــه اقتصادي لحاضه يې واضيح کړئ؟

۳. د پيسو د حجم په برخه کی څه معلومات لرئ؟

۴. که چيرته د پيســو مقدار زياتوالی وکړي ، دفورمول له مخي يې په ټولنه کي د دوران سرعت تثبيت کړئ؟

۵. د پيسو د دوران د سرعت زياتوالی او کموالی سره مقايسه کړئ؟

۶. د پيسو د داخلي او خارجې ارزښت په هکله معلومات ورکړئ؟

۷. د پيسو رسمي ارزښت بيان کړئ؟

۸. دپيسو حقيقې ارزښت واضيح کړئ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځلورم څپرکی

انفلاسیون او مالي با زارونه

ټولیزه موخه:
د انفلاسیون ماهیت او مفهوم او تعریف

د زده کړې موخې: د دې څپرکي په پای کې له محصلینو څخه هیله کیږي چې:

۱. انفلاسیون وپیژني
۲. د انفلاسیون ډولونه او په ټولنه کې د هغه مثبت او منفي تاثیرات توضیح کړای شي.
۳. په اقتصادي معاملاتو کې د انفلاسیون تاثیر و پیژني
۴. د انفلاسیون ډولونه واضیح کړای شي.

د ځلـورم څپرکی په لومړیو کې غوره ده چې د انفلاسـیون پـه اړه بحث وکړو او د معنا او مفهوم له مخې مطالعه شي. د مفهوم او معنا له مخې د انفلاسیون د مطالعې اصطلاح د قیمت او ارزښـت له نقطه نظره د پوهانو له لوري د انفلاسیون د مطالعې مفهوم پیاده کوي په داسې حال کې چې ځیني نور پوهان انفلاسـیون د هغه د ځـواک او قدرت له دیدگاه څخه مطالعه کوي، په دې معنا چې انفلاسـیون د اقتصادي توکو د قیمت د لوړوالي او پیسـو د ارزښت د کموالي په توګه پیژندل کیږي.

لکه څنګه چې پوهېږو د قېمتونو لوړوالی د انفلاسیوني خصوصیاتو له ډلي څخه شمیرل کیږي، په عین حال کې غوره ده چې له یو لړ اقتصادي اصطلاحاتو څخه اسـتفاده وشي چې له عرضې او تقاضا سره په تړاو د انفلاسـیون واقعې معنا افاده کوي یانې که چیرته د تقاضا تر کچې زیاتي پیسې عرضه شي انفلاسیوني حالت منځته راځي.

انفلاسـیون د مجموعي عرضې او تقاضا تر منځ د تناسـب له داسي نشتوالي څخه عبارت دی چې د عرضې مقدار د هغې د تقاضا په پرتله زیات وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کــه چیرتــه د تعــادل دغه الغا د مجموعي تقاضا په نفع وي نو د پیســو د ارزښــت د کموالي او قیمتونو د لوړوالي ، بیکاري د زیاتوالي او داسي نورو په څیرد انفلاسیوني خصوصیات ایجادوي.
دا چې د انفلاســیون محل او مکان ولټوو چې پــه لومړی قدم کي په کومو محلاتو او ځایونو کي بــروز کوي او وروســته په څه ډول ټول اقتصاد په بر کې نیــسي ، دغه محلات او ځایونه د مالي بازارونو تر عنوان لاندي مطالعه کولای شــو ، ځکه انفلاســیوني حــرکات له همدې ځآی څخه پیل کیږي. مالي بازارونو په عمده توګه لنډمهاله ګڼل کیږي ځکه دا ډول بازارونه د پیســو د ارزښــت د بدلون له مخي د نوســان په حالت کي دي. نو په دې اســاس دغه ډول بازارونه د ارزښــت له تبادلــې سره پــه تړاو له ۲۴ ســاعتونو څخه، تر ۳ میاشــتو پوري تعین شــویدي چې دغه تغیرات د مــزد او معاشــاتو په ســاحه ، د بودجې کسر او لنډ مهاله خریداري پــه بر کې نیسي چې په لږ وخت کي زیاتې ســتونزې منځته راوړی شي او د مالي بازارونو په واســطه له منځه وړل کیږي، او تولیدي موسســات د تولید له مخې تر زیات تاثیر لاندي راولي ، ځکه دغه موســســات همېشه له مستقیمې او غیر مستقیمې تبادلې سره سرو کار لري او د دغو تبادلاتو ارزښت همېشه د پیسو له مخېسنجول کیږي او په دې اساس د اقتصادي نوساناتو د بروز سبب ګر زي چې همدغه اقتصادي نوســانات د بودجې د کسر لامل هم ګرځي او د مزد او معاشــاتو په سطحه باندې مستقیم تاثیر لري ، حتي د افرادو د حقیقي او اسمي عاید د بدلون لامل ګرځیدی شي.
د پرانســوا پیرو په نامه فرانســوي عالم مالي بازارونه دا ډول تعریف کوي: مالي بازار له هغه ځای څخه عبارت دی چې اقتصادي واحدونه پکښې د قېمتي او راقو په څېر د ځینې اقتصادي ارزښتونو په مقابل کي معامله کیږي.

د انفلاسیون دمخنیوي لاري چاري.

د انفلاسیون ضد سیاستونه په دریو برخو ویشل شویدي :

۱- پولي سیاستونه
۲- مالی سیاستونه
۳- مستقیم کنترول

۱. پولی سیاستونه : د دولت له لوري د بانکي سود د بیو د لوړوالي او د ازاد بازار د عملیاتو له لاري د پیســو د عرضې مهار کول او کنترول د انفلاســیون د مخنیوي غوره چاره ګڼل کیږي. لدې لاري د پیســو عرضه کموالی مومي . که چیرته دولت د قرضې د اوراقو په پلور باندي لاس پوري کــړي ، د تجــارتي بانکونو نغدې زیرمي کموالی مومي ،ځکه د تجــارتي بانکونو له لاري په تولیدې ســاحاتو کي کموالی راځي . که چیرته دولت د ازاد بازار د عملیاتو له لاري اوراق و پلوري ، دغه کړنــه هــم ورته اثرات په ځای پریږدي . د سرمایه ګذاري د ګټــې د نرخ د زیاتوالي له لارې هم د پیســو عرضه کمېدلای شي چې د ټولي تقاضا حد را کښــته کوي . د ګټې د نرخ زیاتوالی او د پیسو

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عرضې کموالی عملاً پولي تقاضا کموي خو د سرعت او میزان اثرات یې نه پیژندل کیږي.

په انگلستان کي له دوهم نړیوال جنگ نه وروسته د پولې سیاستونو دوره تر ټاکلي موخې هم زیاته طولاني شوه او اړوند پولي سیاستونه په اوږده موده کي موفق شول . څنگه چې د پولې عرضې تغیرات نشي کولای له کافې سرعت او لنډ مهاله نوساناتو سره په اقتصاد کي عمل وکړي ، په دې اساس طولاني یا اوږده موده ورته مناسبه ده.

۲- مالي سیاستونه : که فرض کړو چې یوازی تقاضا زیاته شویده چې انفلاسیون یې منځته راوړي نو د تقاضا د کموالي په واسطه هم انفلاسیون مهارا و کنترول کولای شو. مجموعي تقاضا د دولتي تقاضا او خصوصي برخې له مخارجو څخه جوړې شوې دي، شدید انفلاسیون هغه مهال منځته راځي چې دولتي مخارج د پیسو د ایجاد په واسطه تامین شي نو په دې اساس ویل کیږي چې د دولت متعادله بودجه په دې برخه کي د دولت له غوره سیاستونو څخه شمیرل کیږي. د دې فرضیې لامل دا دې چې په عمومي توگه د دولت د بودجې کسر د انفلاسیون معنا ورکوي او د بودجې کسر د پیسو د عرضې په واسطه تامین کیږي.

دوهمه مسله دا دی چې په عمومي توگه د دولت مخارج غیر مولد دي او په بدل کي یې کوم عواید نه تر لاسه کیږي، مثلاً د نظامي مخارجو په مقابل کي کوم پولي درآمد نه تر لاسه کیږي، نو په دې اساس د قیمتونو زیاتوالي   د انفلاسیو قاصد گڼل کیږي چې د د دفاعې لگښتونو په څیر د غیر مولده لگښتونو د کموالي وړاندیز کوي. د ورته لگښتونو زیاتوالي د قیمتونو د ثبات هلې ځلې له خنډ سره مخ کوي خو له بله لوري د دولتي مخارجو کموالی هم نه شونی کیږي ، په دې برسیره د زده کړې، روغتیایې پرمختگ او داسي نورو په څیر د دولت زیات مخارج په ورځني اقتصاد کي ضروري مخارج گڼل کیږي.

په کلي توگه دولتي مخارج په ټولنه کي د اشتغال د حفظ په برخه کي خورا مهم رول لري. په دې برسیره د دولتي لگښتونو د کنترول تر څنگ ټولنیز او سیاسي مسایل هم په دې برخه کي مهم رول لري چې په دې توگه د مالیاتو زیاتوالی د مجموعي تقاضا د کموالي په برخه کي یوه مهمه وسیله گڼل کیږي ، خو دولتي لگښت یوازي له مالیاتو څخه نشي تامین کیدی ، که چیرته د دولت اضافې مخارج د مالیاتو په واسطه تامین کیدی شی نو پکار دی چې دوو پوښتنو ته ځواب و ویل شي.

لومړی دا چې باید تر کومه بریده د خصوصي برخې لگښت او تر کومه بریده د خصوصي برخي پانگونه کموالی و مومي او د دې موخي لپاره له کوم روش او میتود څخه استفاده وشي.

پــه درآمد باندي مالیات وضع کول او په انتقــالي پرداختونو کي بدلون را منځته کول تر یوه حده د خود کار متعادل رول لوبولای شي ، د قیمت او مالیاتو د زیاتوالي په واسطه د درآمد لویه برخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

برداشت کيږي ، خو اتوماتيک متعادل په صنعتي اقتصاد کي د تقاضا د نوساناتو مقابله نشي کولای او نشي کولای اضافې تقاضا او د انفلاسيون مشکلات له منځه يوسي خو مسله بيا هم دومره ساده نه ده د نرخونو اومالياتو زياتوالی د کار او فعاليت انگيزه تر تاثير لاندې راولي او په اوږده مهال کې د اقتصادي ودي نرخ کموي . د لگښت د کموالي لپاره کولای شو له غير مستقيمو مالياتو څخه هم استفاده وکړو. په شيانو باندی د مالياتو د وضع کولو په صورت کي ممکن د اقتصاد په يوه ځانگړي برخه کي هغه اضافې تقاضا محدوده کړل شي چې محدود کېدل يې اړين وي.

۳-د قيمت او درآمد د کنترول مستقيم سياست:

کله چې مالي پولي سياستونه و نکړای شي په موثره توگه د انفلاسيون مخنيوی وکړي ، ځيني دولتونه له ورته سياستونو څخه استفاده دکوي .

د دې سياست له مخي دولت موخه ټاکي چې په اقتصاد کي د مزد زياتوالی نشي کولای تر گټه زيات شي، په دې اساس د مزد کنترول هم کولای شي د توليد د لگښت د کنترول له لاري د انفلاسيون له بدو اثراتو څخه مخنيوی وکړي او د کارگرانو د مزد د کنترول له لاري د توکو لپاره ثابت نرخ وساتي.

د انفلاسيون د منځته راتگ علتونه او ډولونه:

دا چې د پيسو د زياتې عرضې له کبله د توکو د قيمتونو لوړوالی د انفلاسيون مفهوم افاده کوي ، نو په ټولنه کی د پيسو دزياتوالي علتونه په لاندي ډول دي:

۱. په هېواد کې جگړه
۲. د توليد شويو توکيو به مورد کې د توکو د تقاضا زياتوالی
۳. د غير اقتصادي پانگونې منځته راوړل
۴. د تاديايو د بيلانس له منځه تلل
۵. د هيواد له پولو نه ها خوا د هيواد د اتباعو فعاليت
۶. د زخيري په توگه له خلکو سره د مبالغو باقي پاتې کيدل.

۱- دجگړي له کبله دهيواد داقتصادي، سياسي اوټولنيژي اوضاع بدلون : دا چې جگړه پخپله په اقتصادي ، سياسي او ټولنيزه ساحه کي يوه بده پديده گڼل کيږي چې په پآيله کي يې ټول گټور نهادونه له منځه ځي او وضعيت په پشپړه توگه گډوډيږي او بلاخيره د دولت مصارف په هره برخه کي زياتيژي او اقتصادي نهادونه يې په ټپه دريږي . د جگړي په ترځ کي دولت مجبوريږي چې د خپلو خساراتو د جبران په موخه پيسې نشر کړي چې په پآيله کي يې قيمتونه لوړيږي او په ټولنه کي د انفلاسيون اثرات منځته راځي او کوم کسان چې ثابت عوايد لري، له ورته اوضاع څخه متاثره کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲. د تولید شوو توکو په وړاندي د هغوی د تقاضا زیاتوالی: دغه عوامل له دوو لارو په ټولنه کی د انفلاسیون لامل ګرځي . الف: د دولت د مصارفو د زیاتوالي له کبله چې د بودجې له کسر سره مخ کیدل او له همدې کبله د نویو پیسو نشر کیدلو ته اړیستل چې د دغو نشر شویو پیسو له کبله قیمتونه لوړیږي. له بله لوری د دولت د لګښتونو د لوړوالي له کبله هم په ټولنه کي زیاتې پیسې خوربږي او د پیسو د ارزښت د رالوېدلو لامل ګرځي چې په پایله کې یې انفلاسیون منځته راځي.

۳. په اقتصادي او غیر اقتصادي ساحاتو کي پانګه اچونه: په یوه ټولنه کي پانګونه په دوو ډولونو ترسره کیدلای شي چې یوه ته یې بشپړه او بل ته یې نیمګړی پآنګه اچونه ویل کیږي . بشپړ یا کامل شکل یې هغه دی چې د پانګونې له تر سره کولو وروسته له هغه مدرک څخه یو کټه او اقتصادي ګټې هم تر لاسه شي ، نیمګړي پانګونه هغه شکل ته ویل کیږي چې په استهلاکي ساحاتو کي تر سره شي چې د نوي تقاضا د را پورته کیدلو لامل ګرزي او په ټولنه کي د انفلاسیون اثرات را منځته کوي.

۴. د تادیاتو د بیلانس له منځه تلل: دتادیاتو له بیلانس څخه زموږ موخه په یوه هیواد کی د صادراتو او وارداتو تر منځ له تعادل یا انډول څخه عبارت ده. کله چې د صادراتواو وارداتو تر منځ توازن یا انډول له منځه ولاړ شي او د صادراتو په پرتله د هیواد د وراداتو کچه لوړه شي په دې ترڅ کي هیواد ته زیات اموال داخلیږي او د بهرنیو اسعارو په وړاندي کښته کیږي چې په ټولنه کي د انفلاسیون لامل ګرځي.

۵. مهاجرتونه د انفلاسیون د عواملو په توګه : یوه هیواد ته د مهاجرتونو کول هم دانفلاسیون له یو لړ عواملوڅخه ګڼل کیږي چې د هیواد امنیتې وضع او یا د اشتغال پدېده یا د کار نشتوالی یې مهم رول لري او یا پخپله د یوه هیواد اقتصادي وضع ده چې په ټولنه کي د مهاجرتونو لامل ګرځي. پخپله انسان د تولید او عاید ایجاد ګر ګڼل کیږي کله چې هغوی له مهاجرت څخه را ستانه شي په څنګ کي ټولني ته یوه اندازه پیسې هم ورسره راځي او د دزیاتوپیسو د عرضې لامل ګرځي او په ټولنه کي د انفلاسیوني اثراتو د ایجاد لامل ګرزي.

۶. له خلکو سره اضافي پیسې: له دې جملې څخه موخه دا دی کله چې بانکي فعالیتونه په سمه توګه ترسره کیږي او د خلکو په زړونو کي د بانکونو په وړاندي یو تضمین شتون ونلري، زیات خلک خپلې پیسې له خپل ځان سره ساتي او په بانکونو کي یې نه جمع کوي. او یا د ا چې د زېرمه شویو پیسو په مقابل کی ګټه او جوایز ونلري چې دغه پیښه هم دقیمتونو د لوړوالي سبب ګرزي او د قیمتونو لوړوالی پخپله د یوه انفلاسیونی حالت ښودونکی دی.

د انفلاسیون ډولونه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د انفلا سیون ډولونه په لاندې ډول مطالعه کولای شو:

۱- د زیاتې تقاضا له کبله انفلاسیون یا (Excess Dumont Inflation):

که چېرته د قیمتونو صعود یا لوړوالی داسې وي چې مجموعي تقاضا ته په ګړندۍ توګه زیاتوالی ورکړي ، د تولید مقدار هم زیاتوالی مومي. د کامل استخدام په ترڅ کې د تقاضا دغه ډول ګړندی زیاتوالی د انفلاسیون لامل ګرځي.

۲- مضمن انفلاسیون (chronic Inflation): دا هغه انفلالسیون ته ویل کیږي چې شدیداً عمیق وي او د حل لاره یې ستونزمنه وي.

۳-د تمام شــد قیمت له کبله د انفلاســیون فشــارقیمت یا(Cost Push Inflation): د تولید د عواملولوړوالی چې پایله یې د قیمتونو د لوړوالی لامل ګرزي.

۴- اعتباری انفلاسیون (Credit Inflation): دغه ډول انفلاسیون د بانکي سیستم یا نورو کریډیټي واحدونو له لوري د نامطلوب کریډیټ د زیاتوالی له کبله منځته راځي.

۵- خود افزا انفلاســیون یا (Creeping Inflation): دغه ډول انفلاسیون پخپله بهراني انفلاسیون منځته راوړي او د انفلاسیون د سرعت د زیاتوالي لامل ګرځي

۶- د تقاضــا د فشــار لــه امله انفلاســیون یــا (Demund push Inflation): عمــلا دغه ډول انفلاســیون د تقاضا د فشــار او نورو عواملو د ثبات له نظره مطالعه کیږي . په دې ترڅ کي یوازي په بازار باندي د تقاضا فشار مطرح دي.

۷- د لګښتونو د زیاتوالي له کبله منځته راغلی انفلاسیون (Murk-UP Price in Flation): دغه ډول انفلاسیون بازار ته د عرضه کېدونکو تولیداتو د لګښتونو د زیاتوالي له کبله منځته راځي.

۸- ازاد انفلاسیون (Open Inflation): دغه ډول انفلاسیون دا سي دی چې دولت په مستقیمه توګه د پانګونی د تشویق په موخه د یوه معین وخت لپاره څو فیصده انفلاسیوني نرخ قبول کړي

۹- مارپیچی انفلاســیون یا (Cpiral in Flation): د سود او ربحې د لوړو نرخونو، مزد، معاشاتو او نورو ټولو عوایدو د زیاتوالي له کبله په متناوب ډول د توکو د قیمتونو د لوړوالی لامل ګرځي.

انفلاسیون د هغه د سرعت له مخي: په دې برخه کي کولای شو درى ډوله انفلاسیونونه و پیژنو.

۱. مافوق انفلاسیون

۲. ګړندی انفلاسیون

۳. بطي یا ورو انفلاسیون

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱- مافوق انفلاسیون (Hyper Inflation):

لدې ډول انفلاسیون څخه هغه مهال بحث کیږي چې د ارزښتي تنزیل او قیمتونو د لوړوالي حرکات د هغه د لوړې فیصدۍ له کبله سنجش نکړای شي یانې د عاید بدلون په داسي مرحله کي قرار ولري چې په بازار کی د پیسو ټول ټال مقدار ته هره لحظه د بدلون وړتیا ورکړای شي . د ۱۹۲۱-۱۹۲۳ کلونو تر منځ په المان کي د انفلاسیون ډول د ورته ډوله انفلاسیون له بیلګو څخه ګڼل کیږي . په دې کلونو کي په جرمني کي انفلاسیون ځانته داسي حالت غوره کړ چې د ورته حجم پیسو په بدل کي یوه ډوډۍ تبادله کېدله ، ځیني وخت د ورته انفلاسیون نرخ تر زر فیصده هم لوړیږي .

۲- ګړندي انفلاسیون یا (Trot inflation):

له ګړندي انفلاسیون څخه مقصد دا دی چې د انفلاسین نرخ یې تر ۵٪ لوړ شي . دغه ډول انفلاسیون د مهار کېدلو یا کنترول کېدلو وړتیا لري. د ورته انفلاسیون د مهار کولو لپاره یو لړ حکومتي تدابیرو او اقداماتو ته اړتیا لیدله کیږي، په داسي حال کي چې په مافوق انفلاسیوني حالت کي د دولت له لوري د هغه د مخنیوي په اړه کوم اقدامات شوني ندي.

هغه هیوادونه چې د ۱۹۸۰-۱۹۹۰ کلونو تر منځ یې شدید انفلاسیوني شرایط تجربه کړیدي د ارجنتاین،برازیل او نیکاراګوا په څیر د لاتیي امریکا له هیوادونو څخه عبارت دی چې د مخنیوي په اړه یې حکومتي تدابیر نیول شویدي ، خو په افغانستان کي د سیاسي قدرت د نشتوالي له کبله د ورته ډول انفلاسیون مخه و نه نیول شوه. د سریع انفلاسیون د نه مهار کیدلو په ترڅ کې د اقتصاد د فلج کیدلو ویره متصور کیدی شي.

۳-بطي یا ورو انفلاسیون یا (Creepinc Inflation):

پوهانو دغه ډول انفلاسیون په عمومي توګه له یوه څخه تر دریو فیصدو پوري تثبیت کړیدی . دغه ډول انفلاسیون د اقتصادي رشد د تیوري له مخې موثره وسیله ګڼل کیږي ، البته استدلال دا دی چې که د پانګه اچوني لپاره د ګټي حد اقل له یوه څخه تر درى فیصده پورې معیار تثبیت کړو، یقیناً چې پانګونه خپل ځانته صعودي حالت غوره کوي

۱-وارداتی انفلاسیون:

له وارداتي انفلاسیون څخه هغه مهال خبرې کیږي چي داخلي بازارونه تر ډیره ځایه له بهرنیو بازارونو سره تړاو ولري او د بهرنیو بازارونو د تولیدي موادو د تهیې او معرفې کېدلو د وسیلو حیثیت ولري.

۲- زیربنایی انفلاسیون (Infrastucture Inflation): دغه ډول انفلاسیون هغه مهال منځته راځي چې د زیربینایې پروژې په پراخه کچه پکار ولویږي . د زیربینایې پروژې هغو پروژو ته ویل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کیـږي چې پـه اوږده مهال کي د عایداتي تاثیراتو خاصیت ولـري. دا په دې مانا دی چې په ورته پـروژو کي عایدات په ګړندۍ توګه زیاتیږي خـو وخت ته اړتیا وي تر څو ظرفیتونه بدلون وکړي. دغه ډول انفلاسیون په مخ په وده او پرمختللیو صنعتي هیوادونو کي په متفاوت ډول لیدل کیږي.

۳- انفلاســیون دپرداخت (ورکړې)له مجرأ څخه: دغه ډول انفلاســیون په عمومی توګه دپیسو د ټول ټال مقدار او لګښــت د څرنګوالي له مخي تر بحث لاندي نیول کیږي . دا په دې معنا چې د پیسو په ټول ټال مقدار کي تر بدلون د پرداختونو زیات بدلون د لګښت سطحې ته بدلون ورکوي او قیمتونه لوړوي او د پیسو د ارزښت کموالی لیدل کیږي. موږ پوهیږو چې د کورنۍ عایدات په دوو کته ګوریو باندي ویشل کیږي.

الف: اسمی عاید: د افرادو له هغه ډول عاید څخه عبارت دی چې په اسمي توګه مطرح وي خو د هغوی د خرید قدرت په نظر کې نه نیول کیږي.

ب: حقیقی عاید: په دې ترڅ کي د افرادو عاید د هغوی د خرید له قدرت سره په نظر کي نیول کیږي. په ډیرو ځایونوکي لیدل شوي چې د یوه هیواد د افرادو اسمي عاید د انفلاسیون په حالت کي زیاتیږي خو حقیقې عاید یې کمیږی . دغه مثال په افغانستان کي هم مشاهده کولای شو.

۱-انفلاسیون دتولید له مجرأ څخه:

دغه ډول انفلاسیون د تقاضا، د موادو د تهیې د لګښتونو او ذ تولید د عواملو د قیمت دلوړوالي له مخي مطالعه کیږي. بدې ترڅ کي د دریو توکو نومونه اخستلای شو لکه: مزد او معاش، د پانګې ګته او وړاند وینه البته په هغه ترڅ کی چې د کار عامل دا تقاضا ولرلای شي.

د انفلاسیون اغیزې:

۱- قیمتونه او د ژوند لګښــت: انفلاســیون او د قیمتونو د ســطحې لوړوالی د ژوند لګښــت ته زیاتوالــی ورکــوي او د خلکو د ژونــد معیار ټیټوي او د هغو کســانو د رانیولو قدرت کموي چې درآمد یې د قیمتونو له ســطحې څخه کم وي او نشي کولای هغه شــیان او خدمتونه رانیسي چې پخوای رانیولای شوای.

۲-د قیمتونو زیاتوالی او د ثروت ویش یا توزیع:

انفلاســیون په اقتصاد کي د درآمد توزیع هم تر تاثیر لاندي راولي . کله چې قیمتونه لوړ شي پولي درامد هم زیاتوالی مومي خو دغه زیاتوالی یو تربله سره برابر نوي. له کومي استثنا پرته د پولي قیمتونو له زیاتوالي څخه لیږ یا ډیر لوړ وي .

۳ -د قیمت او پس انداز زیاتوالی:

(c) ketabton.com: The Digital Library

کلــه چــې قیمتونه لوړېږي خلک د انفلاســیون په مقابــل کي د حمایت لټه کــوي .کله چې انفلاسیون ادامه پیدا کړي قرض ورکوونکی او د غیر پولي شتمني څښتن سودمند کیږي او د پانګې څښــتن او هغه کسان چې قرضونه ورکوي تاواني کیږي. په دې برسیره امکان لري چې د انفلاسیون په پایله کي پس انداز او د پانګې ساتنه کموالی ومومي چې دا پخپله لدې کبله چې تقاضا ګړندۍ کوي، ممکن د انفلاسیون حالت نور هم شدید کاندي. که چیرته خلک په خپلو پیسو باندي یوازي توکــي واخــلي، په دې ترځ کي باید ټول پانګوونکې له بانکــي قرضې څخه تامین نشي ځکه ځیني وخــت دغه پیښــه هم په خپل نوبــت سره اضافې تقاضا ته زیاتوالی ورکــوي او د توکو عمومي سطحه بیا لوړوي.

۴- انفلاسیون اواقتصادي وده:

د قیمتونــو تدریجي لوړوالی ممکن د پس انداز د کموالي لامل وګرزي چې په خپل نوبت سره تولیــدي پانګــي اچوني ته کموالي ور ښــي، له بله لوري څرګنده ده چــې د تولید او درآمد وده د کارګرو او ټولو منابعو د کامل اشــتغال تضمین کوي او کله چې کافي تقاضا شــتون ونلري اقتصاد په بشپړه توګه وده نشي کولای او ګټه اخستنه په سمه توګه نه ترسره کیږي.

کلــه چې د تقاضا د زیاتــوالي په موخه قیمتونه زیاتوالی و مومــي او دغه زیاتوالی د مزد له زیاتــوالي څخه د مخه وي ، د ســود نــرخ زیاتوالی مومي. په دې حالت کــي شرکت خپل تولید ته زیاتوالــی ورکوي او د ظرفیت د زیاتوالي لپاره په نــوي پانګه اچونه باندي لاس پوري کوي. په دې حالت کي د قیمتونو زیاتوالی ممکن دی او د اقتصادي ودې د ګړندي نرخ لامل ګرزیدی شي.

۵- انفلاسیون او دخارجې قرضو ورکول:

کــه چیرت په یوه هیواد کي نرخونه د نورو هیــوادو په پرتله زیات لوړ شي ، نود هغه هیواد واردات زیات او صادرات یې کموالی مومي چې د خارجې قرضي د لیږوالي لامل ګرځي یانې د دغې پیښــي په ترځ کي د هیواد پولي ذخایر کمیږي او له بهر څخه د قرض اخیســتلو ځواک له منځه وړي.

د قرضې د کسر د جبران لپاره له خارج څخه د قرض اخیســتلو د عدم تمایل په ترځ کي پکار دی چې د وراداتو په سطحه کي کموالی راشي چې دغه مسله احتمالاً تولید او اشتغال هم کموي او زیات شرکتونه چې په لمړنیو موادو او خارجې پانګه باندی متکي دي وخت ته منظر پاتي کیږي.

۶- انفلاسیون او اشتغال:

د فیلیپس په نامه انګلیسي اقتصادپوه د بیکاري او مزد په اړه خورا ګټوره تجربه ترلاسه کړیده ، هغه ترلاسه کړه چې بیکاري د پولي مزد له زیاتوالي سره ټینګ تړاو لري. نورو اقتصاد پوهانو هم د هغــه کار تــه پراختیا ورکړه او دبیکاري او قیمتونو د بدلون تــر منځ یې اړیکه وڅیړله، هغوی ترلاســه کړه چې په لنډ مهال کي د بیکارۍ او انفلاســیون تر منځ خورا مهمه اړیکه شتون لري او کامل اشــتغال باید له انفلاسیون سره یو ځای په تدریجې توګه وي . (فریدمن) عقیده لري چې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوږده مهال کي د هغوی تر منځ ورته رابطه شــتون نلري او د کامل اشــتغال او قیمتونو دثبات موخې ته لارسی ممکن دی.

فلیپس عقیده لري چې په اقتصاد کي کامل اشــتغال هغه مهال ایجادیږي چې هرچا ته د بازار د مروج مزد له مخي کار پیدا شي، نو کوم بازار چې ورته خاصیت ولري د کامل یا بشپړ بازار په نامه یادیږي. باید و ویل شی چې په واقعې نړۍ کي ورته بازارونو ته رسیدل شوني نه دي ، ځکه د کار او توکو په بازار کي یو نه یو ډول نقایص یا نیمګړتیاوي شتون لري.

د یــوې دنــدې لپاره پوهه او اړین مهارت، د کار په برخه کې د معلوماتو ترلاســه کول، له یوه شــغل ځخه بل هغه ته د انتقالی بدلیدو لګښــت او داسي نور هغه څه دی چې له کبله یې د کار بازار نشي کولای بشپړتیا تر لاسه کړي. د دغو نیمګړتیاؤ د شتون له کبله امکان لري د کار په بازار کې اضافې عرضه شتون ولري . دغه پیښه هغه مهال منځته راځي چې د کار په لټه کي د کارګرانو شــمېر له کاري فرصتونو سره متناســب وي. په دې حالت کی بیکاري د اصطکاکي بیکارۍ په نامه یادیــږي . کله چې دبیــکارۍ نرخ د اصطکاکي بیکارۍ له نرخ سره برابــر وي ، ویل کیږي چې په بازار کې کامل اشتغال شتون لري چې کولای شو د یوه ګراف په واسطه یې په لاندې ډول وښیو:

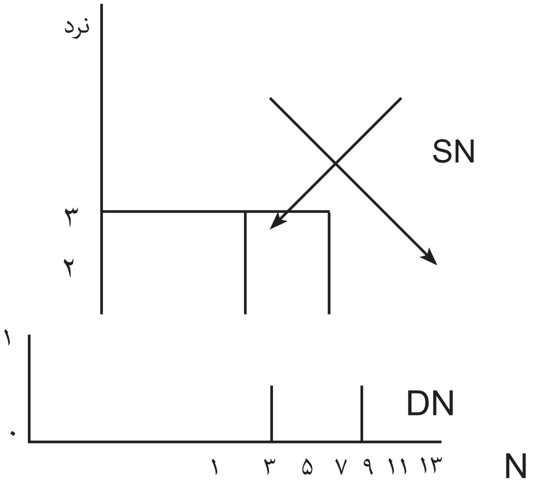

په هغه بازار کي چې اصطکاکي بیکاري شــتون ونلري د N۲ کارګرانو شــمیر د Lu۱ د واقعي مزد په نرخ سره اســتخدام کیږي خو په بازرا کي د شــته نیمګړتیاؤ له کبله د هغو کارګرانو زیات شمیر چې کولای شي د Lu۱ له مزد سره د کار اشتغال ولري، N۱دي . د اشتغال په N۱سطحه کي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مشـــاغلو تعداد په دقيقه توګه د هغو کارګرانو له شـــمير سره مســـاوی دي چې د کار په لټه کي وي، نو په دې اساس اضافې عرضه له اضافې تقاضا سره مساوي دي.

پـــه دې توګـــه اضافی عرضه او اضافی تقاضاسره مســـاوی وي. او د مزد نرخ هم تغير نه کوي.
د اصطکاکي بيکارۍ نرخ مســـاوي کيږي په N۲/N۱-N۲ که چېرې دشـــغل ســـطح N۱ فرض شي.
دبيکارۍ نرخ مســـاوی کيـــږي N۲/N۱-N۲ داصطکاکـــې بيکارۍ نرخ سره يو ډول وي نو شـــغل بشپړدی.
پـــه هره اندزه چـــې د بازار نيمګړتياوې کمې وي، د اصطکاکي بيـــکارۍ نرخ هم په هماغه اندازه کمېدلای شي .
تـــر کومه ځايه چې دغه نرخ د انســـان درامنخته شـــوي اغېزو لاندې وي، نـــو پکار دی چې د دغو نيمګړتيـــاؤ لپـــاره هڅې وشي او په دې منظـــور د اتحاديو د انحصاري اثراتـــو د کموالي روش پکار ولوېږي، شرکتونه د نويو کاري فرصتونو ايجاد ته و هڅول شي، د افرادو لپاره د تخصيصي زده کړو او مهارتونو پروګرامونه پکار ولويږی د خالی مشـــاغلو په هکله خلکو ته وړيا معلومات فراهم شي تر څو د کار په لټه کې کار ګران په لږ مصرف سره د کار غوښتنې چارې په مخ يوسي.
هغه څه چې د کارموندلو د اســـانتيا په برخه کي تر سره شـــوی دي زياتره يې د مزد او بيکارۍ د اړيکې په اساس د انګلسي اقتصاد پوهانو له تجاربو څخه منشا اخلي .
لاندنـــۍ منحنـــي چې د بيکارۍ او پولي مزد تر منځ د اړيکي ښـــودنه کوي د فيليپس د منحني په نامه يادېژي.
د فيليپس د کار په اساس له هغه وروسته نوور پوهانو د بيکارۍ د نرخ او قيمتونو د بدلون د عمومي سطحې تر منځ اړيکي مطالعه کړې چې تر لاسه شوي منحني يې د لاندي منحني شکل لري.
په اوږده مهال کي د حقيقي مزد زياتوالی د کارګر له ګټورتوب سره نژدې اړيکي لري.

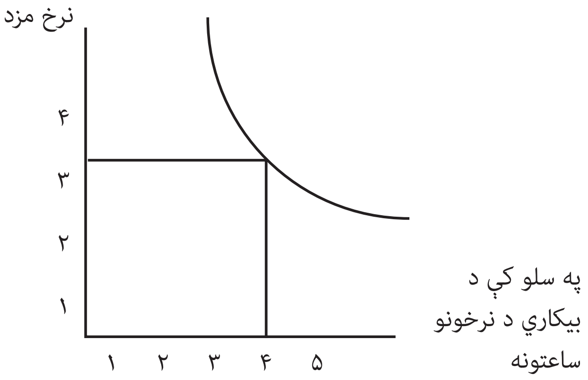

د امريـــکا لپاره د۱۹۹۷ ام کال د صنايعو په کارځای کې د کار ګرانو ګټورتوب تر اوســـه پورې

(c) ketabton.com: The Digital Library

درى فیصده ته نژدې دی، نو په دې اساس کله چې قیمتونه د ثبات په حالت کې وي لکه د ۱۹۶۲ ام کال پــه څیــر، په پولي مزد کې باید ۳٪ زیاتوالى راشي، پورتنی مثال دا مسـله تائید وي، چې که چیرته د قیمتونو عمومي سـطحه لوړه شي ، کارګران له لیږ ځنډ نه وروسـته په کال کی تر ۳٪ د زیات پولي میزان غوښـتنه کوي او هغه تر لاســه کوي ، د دې طریقې له مخی لیدل کیږي چې د قیمتونو د عمومي سطحې او پولي مزد د زیاتوالی تر منځ قوی اړیکه شتون لري چې فیلیپس او د هغه پیروان د اقتصادي سیاست له مخې ورته په اهمیت باندی قایل دي.
ځکه د فیلیپس ارزونه د دې څرګندونه کوي چې که چیرته د انفلاسـیون نرخ په کال کي ۳٪ شي نو د بیکاري نرخ حد اقل ۴٪ ته رسیږي.

هغــه لومړنــی ااقتصاد پوه چې د فیلیپیــس منحني یې تر څیړنې لانــدي ونیوله او نیوکي یې ورباندي وکړي، (میلتون فریدمن) دی چې له نظره یې د فیلیپس منحني یوه لنډ مهاله هغه ده او په اوږده مهال کي صدق نکوي. په اوږده مهال کي یوازي د اصطکاکي بیکارۍ یا طبېعې بیکارۍ نرخ شتون لري .

فریــد من د خپل اند او تر لاســه شــوي پایلې له مخي فرضیه وړانــدي کوي. فرض کړئ چې اقتصاد د بیکارۍ په لوړ نرخ کي قرار لري او اوس ګړندۍ توسـعې ته ننوځي، په پایله کې رکود او قیمتونــه ثابــت پآتي کیږي او ورو، ورو کموالی مومي او هر فــرد انتظآر لری چې دغه وضع په راتلونکــې کــې هم ادامه پیدا کړي . د بېکاره کارګرانو په واســطه د تولیــد له زیاتوالي سره زیات ګارګران په بازار باندي د حاکم مزد له نرخ سره استخدامیږي او څنګه چې د تولید نرخ نه زیاتیژي، نو د بیکاری له امله د قیمتونو په سطحه کي بدلون نه راځي خو د شرکت د توسعې له دوام سره باید زیات مزد ترلاسه کړي.

کارګــران له دي عقیدې سره چــې ګواکي که نرخ ثابت پاتي شي نو د دوی له لوري د پولي مزد زیاتوالی چې د حقیقې مزد له زیاتوالي سره په برابره توګه پیش بیني شوی دي، قبلوي. د کارګرانو د پولي مزد زیاتوالی د تولید لګښــت زیاتوي چې په پایله کي یې د قیمت عمومي ســطحه لوړې ژي. د حقیقې مزد په پیش بیني شــوی زیاتوالی کی د قیمتونو عمومي سطحه صدق نکوي، ځکه حقیقې مزد یا خو ثابت وي او یا کموالی کوي او زیات کارګران استخدامیږي. که چیرته مجموعي تقاضــا د پــولي او مالي روش له لاري پراخه شي، قیمتونه زیاتوالی کوي او د حقیقې مزد او بیکارۍ نرخ زیاتیږي. د فیلیپس له منحني څخ د فریدمن د برداشت مهم عامل د توکو د قیمت لوړوالی او د حقیقې مزد زیاتوالی دی.

څنګه چې د کارګر لپاره تقاضا د حقیقې مزد تابع دی نو انفلاسـیون یوازي د کارګرانو لپاره د تقاضا په ترخ کي منځته راځي. نو ضروري ګڼل کیږي چې حقیقې مزد د تعادل تر ســطحې ښکته تعیــن شي. فریدمــن عقیده لري چې د توکو قیمت د هغــوی د مزد په پرتله په ګړندۍ توګه له

(c) ketabton.com: The Digital Library

ناپيش بيني شــوي انفلاســيون سره تطبيق كيږي، چې دغه زماني فاصله يوازې تر هغه وخته ادامه پيدا كوي چې د قيمتونو دسطحي د بدلون په مورد كې د كارګرانو وړاند وينه ناسمه وي او عقيده لري چې كارګران بلاخيره له خپلې پيش بينۍ څخه خبرتيا تر لاسه كوي

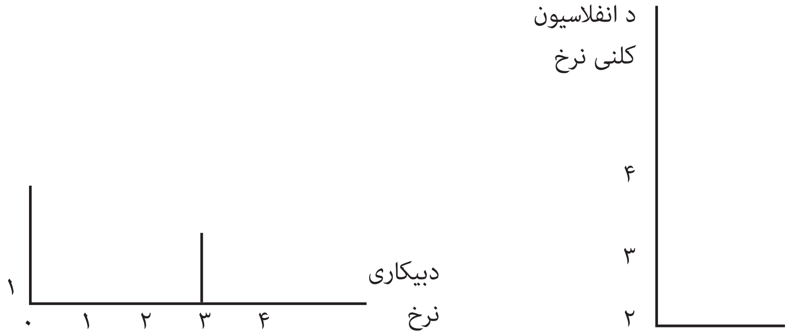

پــه كومــه اندازه چې د بيكاري نــرخ وده كوي په اوږده مهال كې د بيــكارۍ د نرخ بدلون د انفلاسيون د نرخ له تغير سره شونی نه دي، نو په دې اساس د فيليپس اوږد مهاله منحني د طبيعې بيــكاري نــرخ كې عمودې خط په افقــې محور باندې دی او يوازې د بيــكارۍ د دايمي كموالی، د بازار د نيمګړتياو د كموالي په موخه د روشــونو طرحه او اجرا ده. كه چيرته دغه سياســتونه په مــخ يوړل شي د طبيعی بيكارۍ نرخ كميږي او دفيليپس اوږد مهاله منحني په چپ لوري ليږدول كيږي .

«اتواكتنابــی» د فيليپس د اوږد مهالــه منحني په برخه کی نوی نظر مطرح كړيدی. دغه نظريه د هغې د ځينې خواص دي چې د فيليپس منحني د فريدمن له تحليل سره تركيب كوي.

د مالي بازار ونو ويش:

د اقتصــاد علــم پوهانو د نورو ټولو برخو په څير مالي بازارونه هم تعريف كړيدي. كه څه هم دغــه تعريفونــه له ظاهري نظره سره ورتــه نه دي خو بيا هم د يولړ مهمو او ګډو اســاسي نقطو لرونكي دي.

د « فرانســوايپرو» په نامه فرانســوي عالم مالي بازار داسي تعريف كوي: مالي بازار له هغه ځای څخه عبارت دی چې اقتصادي واحدونه د ځيني اقتصادي ارزښتونو د معاملې په توګه تري استفاده كوي. معمولاً بازار ونه په دوو كته ګوريو كي مطالعه كوو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱. ځانګړي مالي بازارونه:

معمــولاً په خصوصی مــالي بازارونو کي د معاملي د اړخونو واحدونه پیژندل کیږي. دغه اصل اعتبــارات او نــور معاملات په بر کــي نیسي چې د مالي بازار له لوري تــر سره کیږي. یانی د دغو بازرونو اســاس داسي تصور کیدی شي د اقتصادي ارزښــتونو معامله د پیژندلو تر اســاسي شرایطو لاندي تر سره کېدی شي.

۲. دبورس بازار:

کــوم څه چې په خاص مالي بازار کي ولیدل شــول په عمومي مالي بــازار کی مطرح نه دي او اقتصادي معاملات د هغوی د اقتصادي ارزښت له مخي د قیمتي اوراقو په ډول په بې نومه توګه تــر سره کیــږي. د ورځنۍ نړۍ زیاتره مالي بازارونه ورته خصوصیــات لري، له همدې کبله دبورس بازارونــو پــه نامه یادیږي. دبورس کلمــه د معنا او لغت له مخي له مالي بــازار سره کومه اړیکه نلري، یوازي د یوې اصطلاح په توګه منل شویده. ورته اصطلاح له یوې تاریخي حادثې څخه منځته راغلي ده . دغه اصطلاح د مجاري کورني له Vonder Boures) عادت څخه مشــتق شــویده. په دې مانا چې نوموړي کورنۍ هره یکشنبه په خپل کور کي یو شمیر سوداګر او د صنایعو څښتنان را غونــډول او د مهمــو اقتصادي موضوعاتو په هکله یې سره خبري کولي. دغه ناســتې ددې لامل شــوي چې ځیني اقتصادي معاملات هم د اشــتراک کوونکو تر منځ په مجالســو کي ترسره شي، له دې وروســته دغه رسم او عنعنه پاتي شــوه او په ټولو هیوادونو کي مروجه شوه . نو په دې توګه پــه کومو ځایونو کي چې د اقتصادي ارزښــتونو په سر د معامــلي کولو موضوعات مطرح کېږي د بورس محافلو په نامه یادیژي. نن ورځ کولای شو له ډول ډول بورسونو څخه یادونه وکړو، د مثال په توګه د توکو نمونوي بورس.

په ورځني اقتصاد کي بورس د نړۍ د اقتصادي بقا د مهمو شرایطو له ډلي څخه شمیرل کیږي ځکه د ورته حرکاتو په ترڅ کي د نړۍ په ســطحه متناســب اقتصادی او ســیاسي حرکات منځته راوړی شي.

د مثال په ډول د ۱۹۲۳-۱۹۳۳ کلونو تر منځ د وال سټریټ په نامه د بورس بازار د اخلال له امله خورا ستر بحران را منځته شو.

نــن ورځ د صنعتــي او نویو صنعتي شــویو اســیایي هیوادونو بورس د نړۍ پــه اقتصادي څرخ خوځولو کی خورا مهم رول لري.

د بازارونو نړیوالتوب:

د نړۍ په ســطحه د مختلفو بازارونو د ضم کولو او متحد کولو پروســې ته "Globalization of Markets" ویل کیږي. دغه پروسه اصلاً د یو لړ مشترکو اصولو، تجاربو، سیستمونو، ستراتیژیو او هوســایۍ یو مشــترک تشخیص او تعرف ته ویل کېږي چې د مشترکو تولیداتو او خدمتونو لپاره تدریجاً دکلتوری تغیراتو او بدلونونو سبب کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له همدې کبله د "Pepsi," coca-cola", " McDonalds", " burgers", " Music of Madonna"," "MTV", " Sony" "Walkdan"s, " Levis jeans", " Indian masala dosa" , "Indian "Hyderabadi biryani", " Citicorp" "credit cards" او داسې نورزیاتره شیان د مستهلکینو د ذوق وړ تولیدات ګرزېدلي دي.

د بازارونو د نړیوالتوب خواص

- د نړیوال بازار تشکیل د یوه شرکت د سایز په لویوالي پوري اړه نلري، حتی ځیني کوچنی شرکتونـه کولای شي په نړیوالو بازارونو کي فعاله ونډه واخلی . د بېلګي په ډول د برطانیې یو کوچنی رستورانت "Harry Ramsden" چې د کلنی خرڅلاو اندازه یې ۱۹ ملیونه ډالر کیدله اوس هڅه کوي چې د خپلو ماهیانو او چپسو خرڅلاو د جاپان تر هیواد پوري ورسوی.
- په ځایې یا محلی بازارونو کي دسـتراتیژیو بدلون آن د بازارونو د "Globalization" یـا نړیـوال کیدلو وروسـته هم لا په خپل ځـای پـاتي ده.د بېلګي په دود د دغـو توپیرونو پـه وړاندې شرکتونه هم ورته سـتراتیژي عملـی کوي. که ورته وکتـل شي د "Coca-Cola"," "McDonalds", "Levis jeans"" او داسي نـور شرکتونـه د هر بازار لپآره په بازارکی د شـته شرایطو او جریاناتومطابق د خپل سوداګریز فعالیت د نورمال پرمختګ لپاره مختلفی ستراتیژي پر مخ بیایی.
- زیاتـره باندني بازارونـه د تولید او تجارت له مخي د مشـینری، تجهیزاتو، خامو موادو، کمپیوتر او داسي نورو صنعتي سامان الاتو په څیر د non-consumers goods بازارونه دي.
- نړیوال سوداګریز شرکتونه دکورنیو بازاونو په شمول په مختلفو ملي او بین المللي بازارونو کـي یـو له بل سره دوامداره سـیالیو او رقابت ته دوام ورکـوی. د بیلګي په ډول د کوکا کولا شرکت د پیپسی د شرکت ستر رقیب ده: همدارنګه فورډ شرکت د ټویو ټا ، "Boeing" شرکت د "Airbus" او "Caterpillar" د "Komatsu"،شرکتونـو نړیـوال رقیبـان دي. نـو د دارنګه شرکتونو د سیالۍ او تربګنۍ په ضمن کي نړیوال بازارونه منځته راځی.

۱- سی اف ډي بازار یا (C. F. D = Contract for Difference)

په دې ډول بازار کې تاشې یوازی د نرخو نو په توپیر کې سره شریک یاست د دې قرارداد په کولو سره تاسي نه شي کولي چې د معاملې په مالی دارائي کې د فزیکی بدلونونو په نسـبت ادعا وکړي. یا ادعا ولری تاسی یوازی د قیمتونو په توپیر کې مومی یې.

په دې بازار کې تاسی کولی شي ګران قیمته فلزات، استراتیژیک کالي(نفت) او حتی لوړ سهام چې لوړ نقدوونکي وي معامله کړي. هغه څوک چې غواړي ځان په سی. اف .ډی بازار کې داخل کړي د بورس بازی او پانګونې له ځانګړو توپیرونو څخه ځان آګاه کول ورته ډیر اهمیت لري.

تجـارت په سـی. اف . ډی(C. F. D) بازار کې طبعاً سـودا ګرانه ماهیـت غواړي.... C . F. D د نـه پایوونکو (ناپایدار) بازارونو څخـه په جهان کې دي. په ځانګړې توګه په هغو معاملو کې چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

احتیاطــی پــس اندازونه (پانګه، ذخیره) تر سره کوي لنډ محالــه معاملې کیدای شي ډیري ګټوری وي. هغــه معامله کوونکي چې باریک بینه او احتیاط کار عمل کوی حتی په شــپه کې هم کولی شي چې ډیري لوړی ګټې تر لاسه کړی. لنډ محاله معامله یوه ستونزی پارونکي معامله وي. او په هیڅ ډول د هر چا لپاره مناسبه نه وي. او لنډ محاله معامله اصلاً یو ډول بورس بازی د او هغوی یوازې ســوداګری کوي په هر ډول هغه وګړی(اشــخاص) چې پهC . F. D بازار کې معامله کوي حرفوی لنډ محاله معامله کوونکي نه وي. اغلب معامله کوونکي حرفوی وګړی وی. دغه وګړی لنډ محالــه معاملې نه کوی بلکه کلــه کله د لنډ محال لپاره دغه بازار ته ځان دننه کوي. او دا هم یو ډول سوداګري ده. او نه باید له پانګوني سره یو شان وګڼلی شي.

۲- بــازار فارکــس (Forex): د معنــا له مخي څرنګــه چــې foreign exchange د بانکنوټونو، مسکوکاتو، چکونو، ډرافټونو، الیکټرونکی پیسو او bank balance په شکلونو د باندنیو هیوادونو پیســو ته ویل کیږي نو foreign exchange markets یو فزیکی، انلاین، او بنیادی جوړښــت ده چې په واسطه یې د market force او یا دوه اړخیز توافق په تر څ کي د ټاکل شوي نرخ له مخي د یوه هیواد پیسې د بل هیواد په پیسو باندي بدلیدلای شي. د باندنیو اسعارو معامله چې ممکن په فزیکی یا آنلاین شــکل سره تر سره شي، د باندنیو اســعارو د اخیســتونکی او پلورونکي تر منځ داسي موافقې ته ویل کیږي چې په تر څ کي یې د واحدی سکی ثابت رقم د بلی سکی د معین مقدار پیسو په عوض په مشخص وخت کي تسلیمیږی.

د باندنیو اســعارو د دغه ډول بازار په جغرافیوی لحاظ په ټوله نړۍ کي تیت شــوي، ګډون وال یې پوه او مجرب کسان دی، ګڼی او مختلفی معاملې پکی تر سره کیږي. او د باندنیو اسعارو معاملې د ټولی نړۍ په جغرافیوی ساحو کي د هر هیوا د په سطحه ترسره کیدلای شي.
دغه بازار په ورځ کي ۲۴ ســاعته او په کال کي ۳۶۰ ورځي پرانســتي وی. څنګه چې په دقیقه کي د نړۍ په هر ګوټ کي د اســعارو بیلا بیلي معاملې تر سره کیږي او په بازار باندي مختلف اثرات غورځــوی، نو د مختلفو ســاحو د وخــت د تو پیر له امله ګډونوال او د اســعارو تجارتي مراکز ۲۴ ساعته پرانستي او د ورته جریانی پروسې مراقبت کوی.

د باندنیو اســعارو بازار یا foreign exchange markets د جوړښــت له مخي له دوو طبقو څخه چوړ شــوی چې یوه برخه یې عمده یا whole saller/enterbank او بله برخه یې پرچون بــازار ده. ددغه بــازار ګډونوال د باندنیو اســعارو له بانکي او غیر بانکــي ډیلرانو، افرادو، هغو شرکتونو چې کمرشــل او د پانګونې معاملې کوي،speculators، منځګړیو، مرکزي بانکونو، زیرمه تونونو او دلالانو څخه عبارت ده. ددغه بازار بانکي او غیر بانکي ډیلران په عمده او پرچون توګه فعالیت کوي. دوی باندنی اسعار په 'bed' قیمت سره را نیسي او په 'ask' قیمت سره یې پلوری.

(c) ketabton.com: The Digital Library

افراد او هغه شرکتونه چې ورته تجارتي معاملات کوي له واردونکو، صادرونکو، "MNCs"شرکتونو، ګرځندویانو او داسي نورو څخه عبارت دي. دغه طبقه د باندنیو اسعارو بازار د تجارتي معاملاتو د تر سره کیدلو په برخه کي د facilitative ارګان یا سهولت برابروونکی ستې په ډول استعمالوي. Arbitrager's یا منځګړی او speculators د اسعارو په دغه بازار کي لدې امله ګډون کوي ترڅو داسـعارو د نـرخ له بدلون څخه په یـوه نه یو ډول ګټه پورته کـړي. دوی هڅه کوي په بېلابېلو بازارونـو کـي د نرخ له همزمـان بدلون نه ګټه اوچته کـړي. مرکزي بانکونـه او زیرمه تونونه یا treasuries بیا په بازار کي د دې لپاره ګډون کوي تر څو دباندنیو اسعارو ذخایر او زیرمی پوره او یا ختمی کړي او دبازار په نرخ باندي خپل اثرات جاری وساتی. دباندنیو اسعارو دلا لان او ایجنټان د خپلو بادارانو په وکالت او نیابت د باندنیو اسعارو د پیر او پلور معامله کوي او د خپل خدمت په عوض کي له هغوی نه معمولي کمیشن اخلی.

ددغه بازار د حجم په برخه کي ویلای شـو چې د اسـعارو په بازار کي د سوداشـویو اسعارو مقدار او میچه خورا ستره ده د تخمین له مخي په دغه بازرا کي د اسعارو د پیر او پلور د تر سره شویو معاملاتو اندازه په ورځ کي نژی US $۱,۵   ترلیون ته رسیږی.

۳- د فارکس بازارونو مرکزي موقعیت :

د فارکـس تجارت په شرحه کـې سره لدې چې له بازار څخه مو یادونـه وکړه، و پوهیدو چې فارکس د سـترو بانکونو تر منځ د تجارت په دود معنا کړو چې د سـترو شرکتونو تر منځ د معاملي کولو اسـانتیاوي برابروي. د فارکس په بازارونو کي د اسـعارو نرخ له هغه اخري نرخ څخه عبارت دی چې د دغو بانکونو له ډلې څخه دیوه له لوري وړاندي شوی وي.

په ورته بازارونو کي د انترنیټ او تلفون په څیر د الکترونیکي وسایلو د شتون له کبله د نړۍ په هره برخه کي معامله کول ممکن کوي، چې دا پخپله یو ستر بازار چې د Over Tht Counter په نامه یادیږي منځته راوړی.

راځي پوه شو چې بورسي بازار څه شی دی؟ له هغه بورسي بازار سره چې تر اوسه مو ورنه یادونه کړیده، څه توپیر لري؟

فرابوریسـی بازار یا Over Tht Counter د بورس د معمولي بازارونو په څیر د ټاکلی فزیکي مکان لرونکي ندي . ورته بازارونه د کمپیوتر او تلیفوني اړیکو په اسـانتیا بریالی شـوی دي چې په مرسـته یې په سـلګونو معاملې تر سره کیدی شي . په بوریسي بازارونو یا Over Tht Counter کي زیاتره معاملات د مالې موسساتو او یا نړیوالو موسساتو او د هغوی د پیرونکو یا مشتریانو تر مینځ تر سره کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د Over The Counterبازار خصوصیات

۱. د نورو بازرونو په پرتله د زیاتو اسانتیاؤ شتون
۲. د بورس له لوري د شرایطو عدم تعین
۳. په ورته بازارونو کي معامله کول د بورس بازراونو په پرتله یوه درجه لوړه ده
۴. له هغو معامله کونکو سره په مستقیمه توګه اړیکه نشي ټینګولای.

په Over The Counter معاملاتو کي ویره یا خطرات

یوازنـــی خطــر چې په ورته معاملاتو کي شـــتون لـــري ، د معاملې د لوریو تـــر منځ د ژمنو او تعهداتو له نه اجرا کیدلو څخه عبارت دی.

څنګه چې یادونه وشوه په ورته بازارونو کي پیسې له امریکایې ډالر، انګلیسې پونډ، جاپآني ین، اســترالیایې ډالر، سویســیي فرانک او کاناډایې ډالر څخه عبارت دی نو په دې ځای کي دا پوښتنه اهمیت لري که و پوښتلې شي چې په بازار کي د پیسو تبا دلوی اهمیت په څه ډول ټاکل کیږي.

د دې پوښتني د ځواب په موخه باید لاندي ځانګړنې مطالعه کړو.

۱. قوي اقتصاد او د ځواکمنو اقتصادي شاخصونو شتون
۲. د مستقیم اقتصاد د ځواکمن کاري نظام شتون چې د تطبیق وړتیا لري.

دغه عوامل کولای شي د پیسو د یادي شوې نیوکې ځواب و وایې.

دغه عوامل کولی شي د یادو شوو پیسو په نقد کولو کې رول بازی کړی او دهغوی د کار درجه په بازار کې تثبیت کړي مونږ په تیر بحث کې دا ( ) (در جفت وارد بودن پول ها) په معاملو کې مو بیا یادونه وکړه. د مثال په ډول ډالر، پوند، او یا یورو د ین په واړاندی اوس که فرض وکړو چې یو واحد په بازار کې معامله کیږي او د پوند ارزښت په بازار کې ۱,۸۸۵۶ ډالر ده نو په دې ډول ښــودل کیږيG.B.P/U.S.D=۱/۸۸۵۶ نو د معاملی په دې لحظه کې چیری مشــتری ۱۰۰ رزه ډالره پانګونه کړی وي. او دانګلستان پوند اخلی او څو ساعته ورسته د انګلستان د پونډ قیمت ۱,۸۸۱۳ رقم ته رســیږی نو په دې وخت کې معاملــه کوونکي د خپل تحلیل په بنیاد د معاملی د تړلو (بســتن) پریکړه کوي. او خپل ســود(ګټه) اخلی نو په دی ځای کې معامله کوونکی دا لاندی ګټه کړی ده.

۱۰۰۰۰۰۰/۱۰۸۸۵۶=۵۳۰۳۳۰۵۶ اخیســتل شــوی انګلســتانی پونــد د معاملــی پــه پیــل کــې ۵۳۰۳۳۰۵۶*۸۹۱۳,۱=۱۰۰۳۰۲,۲۹ لاســته راغلــی آمریکایی ډالر د معاملی پــه پای کې د معامله کوونکي ګټه مساوی ده په ۳۰۲۰۲۹ امریکایي ډالره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مستقیم او غیر مستقیم د پیسو اسعار

په دې بازار کې دوه ډوله پیسې په کار وړل شوي. او د یو په بل وړاندي معامله شوی هغه اسعار چې د طلا په بنیاد وی هغو ته مستقیمی پیسی وایي او د دې نه پرته که امریکایي ډالرو بنیادونه لري. نو هغو ته غیر مستقیمی پیسی وایي.

د نورو بازارونو په پرتله د فارکس بازار ښه والی:

- بازار ته اسانه لاس رسی: دغه بازار ته یوازي د یوې پایې کامپیوتر په واسطه رسیدشونی کېږي.

- **د انټرنیټ ډاډمنه شبکه:**

- د کاري پروګرام اسانتیا: له یاد شوي شونتیا سره تاسو کولای شی د زمان په هره لحضه کي له ورته بازار سره اړیکې ونیسی. په دې ترځ کي معامله کوونکي لاندې اسانتیاوي تر لاسه کولای شی

- د پرانستلو لپاره انتظار ته اړتیا نشته.

- کوم ځانګړي ځای ته د تلو اړتیا نشته

- د ځانګړیو قانوني شرایطو اړتیا نه احساس کېږي لکه کریډیټ کارټ او داسي نور.

- د لګښت کموالی

- د بازار دوه اړخیز خاصیت

- د پیسو د بازار شفافه اطلاع رساني.

- د مالیاتو نه ورکول یا عدم پرداخت.

دځلورم څپرکي د مطالبولنډیز:

د انفلاسیون او مالي بازارونو په ماهیت او د اقتصادي معاملاتو په اقتصادي اهمیت باندي وپوهیدو ، همدا شان یادونه وشوه چې انفلاسیون په کومو حالاتو کي بروز کوي او په اقتصادي، ټولنیز او سیاسي ډګر کي څه اغېزې لري.

د څپرکي په اوږدو کي مو د انفلاسیون له ګټو او تاوانونو څخه هم یادونه وکړه او د هغه د ډولونو په هکله مو اړین معلومات تر لاسه کړل.

څنګه چې انفلاسیون د خپلو اغېزو په لړ کي له اقتصادي پلوه زیاتې ټولنیزې ستونزې په ځان کې رانغاړي نو په دې خاطر خو د هغه د مخنیوي له میتودونو څخه هم لنډه یادونه وشوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د څېرکي په اوږدو کي و ویل شول چې په ټولنه کي یوازي فزیکي پیسې او بانکنوټونه شتون نه لري بلکي له څنګه یې دفتري پیسې هم د فزیکي پیسو په څېر خپلي دندي په مخ وړي او د اقتصادي فعالیتونو د تر سره کولو پروسې ته چټکتیا وربښي.

څنګه چې انفلاسیون له تولید شویو توکو سره په تړاو د پیسو له عرضې سره نیغه اړیکه لري نو په دې اساس مجبور یو چې د پیسو عرضه د ټولنیزو اړتیاؤ له مخي د شته ارزښتمنو توکیو او اقتصادي معاملاتو د نسبت له مخي مطالعه کړو.

څنګه چې پخپله د انفلاسیون پدیده د ټولنیز تولید په پرتله د پیسو زیاتې عرضې ته ویل کیږي نو په دې اساس د تولیداتو له عرضې او د هغوی له تقاضا سره هم مستقیمي اړیکي لري او څنګه چې تولید په خپله د یوه کار په تر څ کي منځته راځي او له استخدام سره تړلي پدیده ده او استخدام په خپل نوبت کي له مزد سره اړیکي لري نو ویل کیږي چې انفلاسیون له مزد سره په تړاو د هر اړخیزو اثراتو لرونکی دی او په ورته زمان کي کولای شو دغه پدیده د دولت له عوایدو سره په تړاو مطالعه کړو. نو ویلای شو چې دغه اقتصادي پدیده د یوه هېواد د تجارت له بیلانس سره په تړاو هم مطالعه کولای شو.

د څلورم څېرکي پوښتنې:

۱. د انفلاسیون مفهوم څه شی دی؟

۲. انفلاسیون څنګه منځته راځي؟

۳. څو ډوله انفلاسیون پیژنئ؟

۴. په ټولنه کي د انفلاسیون اقتصادي اغیزې واضیح کړئ؟

۵. ایا انفلاسیون د بیکارۍ د منځته راتلو لامل کیږي او کنه ؟

۶. د انفلاسیون په ترڅ کي د هیواد د رسمي پیسو له منځه وړل څومره اهمیت لري واضیح یې کړئ؟

۷. د تادیاتو بیلانس څه شی دی او د تادیاتو له بیلانس سره په تړاو د انفلاسیون اغیزې څه شی دي؟

۸. د انفلاسیون د مخنیوي میتودونه شرحه کړئ؟

۹. د مالي بازار مفهوم څه شی دی تشریح یې کړئ؟

۱۰. کوم ډول انفلاسیون د اقتصادي رشد له مخي ګټور دی نوم یې واخلئ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځم څپرکی

کریدت او په اقتصاد کي د هغه رول

ټولیزه موخه:
په اقتصاد کي د کریډیټ او قرضي د رول او اهمیت

د زده کړي موخې: د دې څپرکي په پای کي له محصلینو نه هیله کیږي چې :

۱- د کریډیټ یا اعتبار ډولونه و پیژني.

۲- د جاري حسابونو له مخي کریډیټ و پیژني.

۳- د رانیوونکو له مخي کریډیټ و پیژني.

۴- په خارجې تجارت کي د کریډیټ اغیزې و پیژني.

د دې لپاره چې په ټولنه او اقتصاد کې د هغه په اهمیت باندی و پوهېږو غوره ده چې په لومړی سر کې د کریډیټ په کلمه باندې خبري وکړو او وروسته یې اهمیت تشریح کړو. یوه اقتصادي معقوله ده چې وایې د انسان اړتیاوي بیشمیره دی خو د هغوی د رفعه کولو وسایل محدود دي، دغه جمله مو له یو لړ اقتصادي اړتیاؤسره اشنا کوي چې هره اقتصادي پدیده د هغوی د پیژندلو له مخي مهمه ده نو په دې اساس په لومړی سر کي کریډیټ د اقتصاد له مخي تحلیل او ارزیابې کوو او وروسته یې په اهمیت باندي خبري کوو.

د کریډیټ لفظ دا مفهوم پیاده کوي چې که د یوه ارزښت په مقابل کي د هغه د معادلو روشونو په واسطه شیان او خدمتونه تر لاسه شي او د شیانو د واپس کولو په ترڅ کي بیرته اصلي ارزښت تر لاسه شي، کریډیټ ورته ویل کیږي. نو په دې توگه موږ د معاملاتو له لاري د کریډیټ اقتصادي مفهوم تر لاسه کوو چې اوس یې د ماهیت په اړه هم غواړو معلومات ترلاسه کړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کریډیټ د کلمي له مخې د قرض کولو معنا ورکوي چې همدغه قرضه هم دیوه اعتبار په مقابل کي تر لاســه کیږي ، نو په دې توګه اعتبارات هم امکان لري چې ټاکل شــوي وجوه یا ټاکل شــوي جنس وي.

په ملي اقتصاد باندي د کریډیټ اغیزې هغه وخت غښتلي وي چې د تحریري پیسو د لیږوالي یــا کموالي له امله په دوران کي د پیســو په مجموعه کي بدلــون رامنځته شي او په مثبته یا منفې توګه د قیمت تاثیرات منځته راوړي.

څنګه چې کریډیټ هم دبانکونو له لاري ورکول کیږي نو په دې اســاس د اعتباراتو ضریب په حقیقت کي د دې موضوع څرګندونه کوي چې د یوه کریډیټ د اجرا په ترڅ کي په بانکي سیستم کــي یو نوی قــدرت ایجادیږي او په هره اندازه چې د کریډیټ حجم زیات شي په هماغه اندازه د قانوني ذخیرې څرګندونه کوي او برعکس.

په دې مانا (معنا) چې که چیرته یو بانک د کریډیټ په توګه یو پولي واحد ایجاد کړي، دغه اجــرات پــه تولنه کي مثبته پایله لري. فرض کړی یو بانک د ۱۰۰۰ افغانیو یو کریډیټ اجرا کوي ، زموږ فرضیه دا ده چې په ټولنه کي بانکي سیستم پخپله کار کوي. په دې ترڅ کي که وغواړو چې د اعتبار د ضریب ســنجش وکړو،نو زموږ کړنه ممکن د اعتبار د ضریب څخه اســتفاده کوی چې له Z=۱/۱-q*s څخه عبارت دی . په دې فرمول کي Z- Q-S فرضی انتخاب شــویدي چې Z یې د اعتباراتو ضریبQ یې مولده ذخیره او S د اعتبار اصلي مبلغ بلل کیږي.

پورتنی فرمول په لاندي ډول هم تعریف کولای شو چې:

Zد کریډیــټ لــه ضریب څخه عبــارت دی ، S د کریډیټ مبلــغ دي او Q له پس انداز څخه اســتفاده کول دي، په هره اندازه چې له پس انداز څخه زیاته اســتفاده وشي ، دکریډیټ ضریب کوچنی کیږي. که د پس انداز له ټولو پیســو څخه د کریډیټ ضریب د کریډیټ د مقدار په مبلغ باندي تقسیم کړو د کریډیټ ضریب لاسته راځي.

لــه پورتنیو توضیحاتــو څخه دا پایله تر لاســه کیږي ، په هره اندازه چــې د کریډیټ ضریب ســتر وي نو په هیواد کي بانکي وضع په هماغه اندازه بهتره ده یانی موږ د ســتري مولدې ذخیرې لرونکي یو او پس انداز زیات دی چې کولای شــو د پانګونې په ډګر کي تري اســتفاده وکړو چي پانګه اچونه پخپله په ټولنه کي د تولیداتو د ودي او حقیقي او اسمي عاید د ایجاد سبب ګرځي، همدا شــان تولید په خپل ځای کې د صادراتو د زیاتوالي او د خارجي پیســو په وړاندي د داخلي پیسو دارزښت د لوړوالي لامل ګرځي.

مولده ذخیره هغه زېرمه ده چې په بشــپړه توګه د لګښت له مسیر څخه وتلي وي او بانک د پانګونــې لپــاره ځانګړي کړي وي. په بل عبارت مولده ذخیره له هغو مبالغو څخه عبارت ده چې په موقتي توګه د لګښتونو له مسیر څخه ایستل شوي وي خو دا شوني ده چې د مشتریانو له لوري د لګښتونو په توګه و کارول شي.

پــه دې ځــای کي کولای شــو د ۱۰۰ زره افغانیو دکریډیټ د ضریب اغیــزې مطالعه کړو. په دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځای کي له پورتني فرمول څخه اســتفاده کوو خو په دې فرمول کي مهم شرط د قانوني ذخيري د درلودلو هغه دی. که فرض شي چې قانوني ذخيره ۲۰٪ ده، ضريبې تاثيرات يې په لاندي ډول تر لاسه کيدی شي.

Z= ۱/۱-s* q = ۱/۱-۰.۸*۱۰۰۰۰۰= ۱/۰. ۲*۱۰۰۰۰۰=۵۰۰۰۰۰ ۵مرتبه

د کريډيټ يا اعبتار ډولونه

الف: کريډيټ په مختلفو ډولو طبقه بندي کولای شو

د وخت له مخي کريډيټ په لاندي ډول طبقه بندي کولای شو :

- اوږد مهاله کريدت
- لنډ مهاله کريدت
- منځمهاله کريدت

۱- اوږد مهالــه کريډيــټ: دغــه ډول کريډيټ د ۱۲ او يا تر هغه د زياتــو کلونو لپاره اجرا کيږي. دغه ډول کريډيټ يا اعبتارات د درنو صنايعو، مصنوعي ځنګلونو او داسي نورو سترو پروژو لپاره ورکول او اخيســتل کيږي. د ورته اعبتاراتو منابع بيا هم هماغه مولد پس انداز دي. ځيني وخت د ورته اعبتاراتو موده تر ۲۲ کلونو پوري هم ادامه کوي .

۲- لنډ مهاله کريډيټ: دا هغه ډول کريډيټ دې چي له يوې مياشتي څخه تر دريو مياشتو پوري اجرا کيږي. دغه ډول اعتبارات د بيړنيو ستونزو د رفع کولو په منظور ورکول کيږي لکه مزد، معاش او بيړني معاملات. د ورته اعبتاراتو د ورکړې منابع يوازې له موقتي پس انداز څخه عبارت دی.

۳ - منځ مهاله کريډيټ: دا هغه ډول اعتبارات دي چې له دريو مياشتو څخه تر پنځو کلونو پوري اجرا کيږي. دغه ډول کرېډېټ معمولاً د متوســطو او خفيفه صنايعو په برخه کي ورکول کېږي. د ورته اعتباراتو منابع بيا هم له مولده ذخيري څخه عبارت دی. په ځيني اســتثنايې مواردو کي له موقتي ذخايرو څخه هم د ورته اعتباراتو د منبع په توګه استفاده کولای شو.

ب: د جاري حسابونو له مخي کريډيټ

له يادي شوي مخي نه کولای شو کريډيټ په لاندي ډولونو باندي و ويشو:

۱. د مال التجارې کريډيټ
۲. ساده کريډيټ
۳. د بهادارو پاڼو يا اوراقو کريډيټ
۴. پذيرشي کريډيټ
۵. بورسي کريډيټ

۱- مــال التجاره کريدتونه: دغه ډول کريډيت د بارنامي يا ګدام د اســنادو په اســاس ترتيب

(c) ketabton.com: The Digital Library

کيږي. بارنامه له هغه مورد څخه عبارت ده چې د ترانسپورتي شرکتونو او تصديو له لوري يو ډول ليکل شـوی سـند دی چې د توکو، د هغوی دقيمت او رسـيدلو د محل پته په کي ليکل شوي. د ګدام اسـناد له هغو اسـنادو څخه عبارت دی چې د خصوصي يا عمومي ګدامونو له لوري صادر شوی وي او دشيانو د مقدار او د هغوی د ارزښت په برخه کي ځانګړي معلومات ولري. د بانکونو له لوري ايجاد شوی اعتبار په وثيقه کي تر مندرج مبلغ کم وي.

۲- سـاده کريډيـټ: دا له هغه ډول اعتباراتو څخه عبـارت دي چې د بانک له لوري يوازي د شخصې هويت له مخي اجرا کيږي. په دې برخه کي تضمين ته اړتيا نشته ، په افغانستان کي ورته اعتبار د سپيني قرضې په ډول هم اجرا کيدلې چې په ۱۳۶۴ ام کال کي منع اعلان شوي.

۳- د ارزښـت لرونکو پاڼـو کريډيټ: دا هغه ډول کريډيټ دي چـې بانکونه يې د کريډيټ اخيسـتونکي د اعتبـاري يا بهـاداره پاڼو د ليدلو له مخي اجرا کـوي . د دغه ډول اعتبار ميچه تر هغه مبلغ کمه وي چې په دغه قيمت لرونکي پاڼه کي درج شـوي وي او دا هم لدی کبله چې د مبالغو د عدم حصول په برخه کي بانک له کومي خسارې سره مخ نشي او هغه له کوم زيان نه پرته جبران کړای شي.

۴- پذيرشـي کريدت: دغه ډول اعتبارات له هغو اعتباراتو څخه عبارت دي چې د تضمين له مخـي منځته راځي او لړۍ يې داسي دي ، فرض کړئ افغاني تجار يوه پاکسـتاني تجارته يوه اندازه اموال صادروي ، پاکسـتاني تجار د مال تر لاسـه کيدلو وروسته افغاني تجار ته حواله صادروي . له يوه لنډ ځنډ وروسته لا هم د حوالې د دغه سند وخت نه دي را رسيدلای چې افغاني تجار پيسو ته اړتيا پيدا کوي خو په افغانستان کي هيڅ يو بانک د پاکستاني تجار د حوالې بدليدلو ته حاضر نه دي.

د سـتونزې د حل لپاره افغاني تاجر پاکسـتاني تجار ته خبر ورکوي ، پاکستاني تاجر خپله حواله يوه داسي پاکستاني بانک ته چې د افغان لوري منل شوی وي، ور وړي او د تضمين غوښتنه کوي، پاکسـتاني بانـک د حوالې تضمين کوي او افغاني بانک تـه يې په اړه اطلاع ورکوي . په دې صورت کي افغاني بانک حواله تنزيل کوي او افغاني تجارته پيسې ورکوي.

که چيرته د پاکسـتاني تاجر له لوري د حواله شـويو پيسو د سررسيد د پرداخت ځای او نيټه هم صورت و نه نيسي ، پاکسـتاني بانک د دې مکلفيت لري چې تضمين شـوی رقم تاديه کړي. په دې تـرڅ کي ليدل کيږي چې په اعتبار قبولو(منلـو) کې څلور اقتصادي عوامل دخالت لري يعني افغاني تاجر، پاکسـتاني تاجر، افغاني بانک، پاکسـتاني بانک. په حقيقت کي پاکسـتاني بانک هم د تاجـر دهويت له پيژندلو ورسـته د تضمين ورته پريکړه کوي، پـه داسي حال کي چې صادرونکي بانک يوازي پرداخت کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵- بورئیسی اعتبارات: دغه ډول اعتبارات له هغو اعتباراتو څخه بحث کوي چې
د اسعارو د تبادلې په بازار کي د قیمت له نوساناتو څخه د ګټې اخیستلو په موخه د بانکونو او اشخاصو له لوري اخیستل کیږي.

دغه ډول اعتبارات د لنډ مهاله اعتباراتو خاصیت لري او حد اکثر درې میاشتي په بر کي نیسي چې دغه خاصیت یې له اربې تراژ اعتباراتو سره خورا توپیر لري. اربې تراژ یا Arbetrage اعتبارات هغو اعتباراتو ته ویل کیږي چې د قیمت له نوساناتو څخه د استفادې په موخه په ځانګړی وخت کې تر سره کیږي.

د مثال په توګه که چیرته د اسعارو د تبادلې په دوو بازارونو کي د یوه شرکت یو واحد ونډې قیمت دوه ګونی بدلون و مومي او اقتصادي واحدونه وغواړي له دې بدلون څخه استفاده وکړي دغه ډول معاملاتو ته د اربې تراژ معاملاتو منبع ویل کیږي. اربې تراژ په حقیقت کي هغه فرصت ته ویل کیږي چې له کوم ګواښ نه پرته په یوه وخت کي په یوه یا څو بازارونو کي تر لاسه کیږي.
درانیوونکــي لــه لیدلوري کرېدت :له دې لحا ظه کولای شــو کرېدت په دوو بر خو ووېشــو:
خصوصي کرېدتونه، عمومي کرېدتونه
عمومي کرېدتونه دولت او خصوصي کرېدتونه خصوصي سکتور اجرا کوي

له اســتعمالي لحاظه کرېدت: له دې لحاظه کرېد ت کولای شــوپه دووکټګوریو ووېشــو : سر مایوي کرېدتونه ، استهلاکي کرېدتونه. سرمایوي کریدتونه معمولا تولیدي لوری په نظر کې نیسي او د ظرفیتونو د تغیر او ان تر دې چې د نویو ظرفیتونو د جوړېدو ســبب کېږي ،په داســې حال کــې چې اســتهلاکي کرېدتونه معرفی وي او په ټولیز ډول ددغــه ډول کرېدتونو د اجرا وخت لنډ وي خو دداسې کرېدتونو اغېز منتوب او نه اغېزمنتوب د پوهانو له خوا د سر مایوی کرېدتونو په ګټه بلل کېږي .

په بهرنۍ سودا ګر ۍکې کرېدتونه :
په بهرنۍ ســوداګرۍکې اعتبارات تر کورنۍسوداګرۍډېر تا ثیر لری ، چې دغه اعتبارات د هر هېوادپه بانکي سیستم کې په ټولیزډول تنظیم شویدی او د هغوی د کړنو درجه د بانکي سیستم دتکامل سره برابره ټا کل کېږي .اعتبارات په بهرنۍســوداګرۍکې لنډمها له وی او په ننیو شرایطو کې شــیانو د لېږد را لېږد او بهرنیو اعتباراتو د ســاده ســازۍ لپاره له بنسټیزو وسیلو څخه شمېرل کېږي.

اکریدتیف کریدت (Akridifeve):
دا له هغه ډول اعبتاراتو څخه عبارت دی چې د داخلي او خارجې ســوداګرو تر منځ د خلا یا تشې د محوه کولو په موخه اجرا کیږي. له پورتنۍ وینا څخه دا پایله تر لاسه کیږي چې اکریدتیف

(c) ketabton.com: The Digital Library

کریډیټ د تضمین له مخي د بین المللي کرډیډ ډول دی. د ورته کریډیټ د عمل پروسه داسي دی چې: فرض کړی ځیني تاجران له بهرنیو تاجرانو څخه دتوکو د رانیولو لیوالتیا لري، په دې ترځ کي دوی بانک ته مراجعه کوي او له بانک څخه د اعتباري او کریډیټي اسـانتیاؤ غوښـتنه کوي، ځکه دغه دوه یانې داخلي او خارجي سوداګر یو تر بله پیژندګلوي نلري. په دې ترځ کي بانک د معاملي د قیمت په اندازه د غوښتونکي سوداګر لپاره تړل شوي کریډیټ پرانیزي او تړل شوی کریډیټ له هغـه کریډیټ څخه عبارت دی چې د بانک له لوري د اقتصادي واحد لپاره پرانسـتل کیږي خو سوداګري هیڅکله هم په مستقیمه توګه له هغه څخه استفاده نشی کولای.
د معاملې د طرف بانک له خپله لوري باندې هېواد ته خبر ورکوي چې د خپل سـوداګر لپاره د دا ډول کریډیټ تضمین کوي. په دې توګه خارجې بانک د صادراتي اموالو په لیږد او اسـتولو بانـدي لاس اچـوي او په اړه یې داخلي بانک ته خبر ورکوي. داخلي بانک د خبر له تر لاسـه کولو وروسته سم دلاسه د اخیستل شوي مکلفیت د اجرا په اړه اقدام کوي.
په دې ترځ کي لیدل کیږي چې د سوداګرو د نه پیژندګلوي او پیسو د نه شتون په ترځ کي دهغوی تـر منـځ د معاملي د تر سره کېدلو د موخې تر منځ خلا د ورته کریډیټ په واسـطه له منځه وړل کیږي.

ریمباورس اعتبارات (Remboures):

دا ډول کریډیـټ د تضمیـن له مخي له نړیوالو یا بیـن المللي کریډیټونو څخه عبارت دی . د بانکونـو لـه لوري دغه ډول کریډیټ هغه مهال اجرا کیږي چې د معاملي دواړه لوري د هویت له پیژندلو سره سره د یو ډول تضمین غوښتنه وکړي. په دې ترځ کې بانک د ورته ستونزو د لري کولو په موخه د ورته کریډیټ په اجرا کولو لاس پوري کوي خو باید و ویل شي د ورته کریډیټ په ترځ کي د هغه د تادیې تضمین د بهیر له اساسي شرایطو څخه ګڼل کیږي.

د پنځم څپرکی دمطالبو لنډیز:

د څپرکي د لنډیز په توګه ویلای شو چې د تجارت له ودي سره په تړاو کتبي پیسي مو د اقتصاد په بېلابېلو ساحو کي مطالعه کړي.
دڅپرکـې لنډیـز په دې کې دي چې په اقتصاد کې دپیسـو رول دتجارت پـه پراختیاکې اوهر اړخیزې اغیزې داقتصاد په بېلابېلو سـاحو کې مطالعه او وڅیړو.او په همدې حال کې په صنعت کې دزیاتو پیسو نه شتون، وسایل اوتو کې تحلیل اووڅیړو. اودهغو په وسیله مونږ کولې شو خپل ورځنیزې اړتیاوې پوره کړو. اودهغو نقش داخیسـتونکې اوپلورنکې له نظره، اوداستعمال له نظره دکریډیټ ډولونه داقتصادپه بېلابېلو سـاحو کې څیړو. اودپیسـو ارزښت له رسمی اوحقیقې پلوه هم کولی شو مطالعه کړو. دوخت اغیزې دارزښت له نظره مطالعه کړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پنځم څپرکی پوښتنې:

۱. دکریډیټ مفهوم واضیح کړئ؟

۲. دکریډیټ ضریب څه مفهوم څرګندوئ؟

۳. په اقتصاد کې دکریډیټ رول تشریح کړئ؟

۴. کریډیټ دزمان په لحاظ په څو ډوله دي هریو تشریح کړئ ؟

۵. دجارى حساب په لحاظ کریډیټ په څو ډوله دي. یواځی نوم یې واخلئ؟

۶. اکریدتیف کریډیټ اوبورسی کریډیټ سره پرتله کړئ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرچيني او اخځليکونه:

۱- انترنت Http: /www. farya. comyid ۲۳/۴/۲۰۰۸

۲- سیاست های پولی پوهندوی سید مسعود ۱۳۸۷کابل

۳- مبانی علم اقتصاد تالیف دکترورری تقویی تهرات ۱۳۲۴

۴- پول وکریدت تالیف پوهندوی سید مسعود ۱۳۸۷ کابل

۵- سیاســت بودجه ویا روش ها بودجوی مؤلف یاد گاریی استاد پوهنحئی اقتصاد پوهنتون کابل ۱۳۵۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښوونيز نصاب د پراختيا د رياست پيغام

د پوهنې وزارت د تخنيکي او مسلکي زده کړو معينيت د ښوونيز نصاب د انکشاف رياست د ټولنې د عيني او ښکاره ضرورت په درک کولو سره چې د محصلينو او شاګردانو د درسي کتابونو په برخه کې يې تخنيکي او مسلکي رشتې درلودې او لري يې، په لومړي سر کې يې تصميم ونيو، چې په ښوونيزو پلانونو او درسي مفرداتو باندې بيا کتنه وکړي او ورپسې بيا د شاګردانو او محصلينو د درسي کتابونو د تاليف لپاره مبادرت او کوښښ وکړي. د خدای(ج) په فضل او مرحمت سره او د ادارې او حسابدارۍ څانګې د ښوونکو په ميړانې او همت سره د ادارې او حسابدارۍ درسي کتابونه تاليف شول تر څو په وړيا ډول د شاګردانو او محصلينو په واک او اختيار کې ورکړل شي.

د علم او معرفت له ټولو لوستونکو، علاقمندانو، د ادارې او حسابدارۍ د مکاتبو له ښوونکو، ګرانو شاګردانو او د تخنيکي او مسلکي زده کړو د چارو له متخصصينو او همدا شان له ټولو څېړونکو او شنونکو څخه صميمانه هيله کيږي، چې د دې کتابونو په مطالعې سره چې په لومړي ځل د ښوونکو او د ادارې او حسابدارۍ څانګې د مسلکي غړو له لوري تاليف او تدوين شوي دي. د مسلکي، تخنيکي او علمي مطالبو او مفاهيمو د څرنګوالي په هکله خصوصاً د هغوی املايي او انشايي اشتباهاتو په اړه مونږ ته لارښوونه وکړي، ترڅو په راتلونکي کې وکړای شو، په همدې او نورو برخو کې ګرانو شاګردانو ته له دې څخه ښه، غوره، ګټور او ارزښتناکه موضوعات وړاندې کړو.

همدا شان له ګرانو شاګردانو او محصلينو څخه هيله کوو ترڅو د دې کتابونو د مطالعې او استفادې پر مهال د هيواد اقتصادي ستونزې، فقر او وروسته پاتې والی په نظر کې ونيسي او د کتابونو په ساتنه کې کوښښ او زيار وباسي، ترڅو د ډېرو شاګردانو او محصلينو د ګټې وړ وګرځي.

پته: د پوهنې وزارت- د مسلکي او تخنيکي زده کړو معينيت

د تعليمي نصاب د پراختيا رياست

د درسي کتابونو د چمتو کولو عمومي مديريت

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library